תלמוד ירושלמי · מפרשים · נועם ירושלמי · סדר זרעים

נועם ירושלמי על מעשר שני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נועם ירושלמי על מעשר שני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נועם-ירושלמי-על-מעשר-שני/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ב 4
הלכה א 4
פרק ג 7
הלכה ב 7
הלכה ג 11
הלכה ו 19
פרק ד 24
הלכה ד 24
פרק ה 26
הלכה א 26
הלכה ג 39
הלכה ה 45

פרק ב

הלכה א

קטע ב

מתניתין מעשר שני ניתן לאכילה ולשתי' ולסיכה כו' מעשר שני ניתן לאכילה כו' שכתוב בו אכילה ושתי' שהשתי' בכלל אכילה ומנין שהשתי' בכלל אכילה ר' יונה שמע לה מהדא ע"כ אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא תאכל דם מה תאכל דם מה אנן קיימין אם בדם שקרש והתני דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כי אנן קיימין כמות שהוא והתורה קראה אותו אכילה והא תני המחה את החלב וגמאו הקפה את הדם ואכלו ה"ז חייב מה עביד לה ר' יונה אינו לא אוכל לטמא טומאת אוכלים ולא משקה לטמא טומאת משקים (פי' אבל לענין איסור עובר אפילו בדם שקרש ג"כ וא"כ אין ראי' מהא דכל נפש מכם לא תאכל דם דילמא איירי בדם שקרש) [ועיין במנחות (ד' כ"א) חזר ר' יונה ושמעה מן הכא ונתת הכסף ופי' כיון שנדחה ראי' הראשונה ע"כ הוכיח מהכא] כו':

קטע ד

עוד שם ר' יוסי שמע לה מן הכא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה חייב שתים חברי' אמרין אינו חייב אלא אחת אמר לון ר' יוסי אמרין דבתרא שבועה שלא אוכל ואשתה ואכל ושתה חייב שתים אלו מי שהיו לפניו שני ככרים ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה שמא אינו חייב שתים:

והנה הירושלמי הזה יש בו שיבושים וטעות הדפוס והירו' הזה איתא בפ' בתרא דיומא ובפ"ב דשבועות (ה"ב) וכן איתא שם ר' יוסי שמע כולהון מהכא שבועה שלא אוכל ושתה אינו חייב אלא אחת אמרין חברי' קומי רבי יוסי ומר דבתרא שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת אמר לון ר' יוסי אלו מי שאמר כו' והנה גם שם יש שיבוש באופן אחר:

ע"כ נראה משניהם שצריך להגיה כך ר' יוסי שמע כולהון מהכא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת [וא"כ מוכח מכאן שהשתי' בכלל אכילה וכמו שמוכיח בש"ם דילן בשבועות (ד' כ"ג) אמר רבא אף אנן נמי תנינן שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת אי אמרת בשלמא שתי' בכלל אכילה איצטריך לתנא לאשמועינן דאינו חייב אלא אחת אלא אי אמרת שתי' לאו בכלל אכילה שבועה שלא אוכל ועשה מלאכה מי איצטריך לאשמועינן דאינו חייב אלא אחת וע"כ הוכיח מזה ר' יוסי דשתי' בכלל אכילה] אמרין חברי' קומי ר' יוסי ומר דבתרא (פי' הא מסיפא מוכח להיפוך דאין שתי' בכלל אכילה) שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים (פי' וא"כ

מוכח מזה דאין שתי' בכלל אכילה וכמו דאיתא בש"ס דילן בשבועות (ד' כ"ג) אי הכי אימא סיפא שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים כיון דאמר שלא אוכל איתסר לי' בשתי' כי אמר שלא אשתה אמאי חייב אלו אמר שלא אשתה תרי זימני מי מחייב תרתי) אמר לון ר' יוסי אלו מי שהיו לפניו שני ככרים ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה שמא אינו חייב שתים (פי' דהוא כמו דמשני בשבועות (שם) אלא לעולם כדקתני ושאני הכא כיון דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אשתה גלי דעתי' דהך אכילה דאמר אכילה גרידתא היא) וע"כ אמר לון ר' יוסי אלו מי שהיו לפניו שני ככרים ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה שמא אינו חייב שתים (פי' דחייב שתים משום שחלקינהו לכל ככר בפני עצמו והכא נמי הא חלקינהו לאכילה ושתי' בפני עצמו וע"כ חייב שתים) והמפרש מהרא"פ נדחק בזה בפירושו ולא ידע להגיהו כראוי] ודוק:

קטע ה

עוד שם בירושלמי ר' חיננא בשם פנחס שמע לה מהכא שבועה שלא אוכל ואכל אוכלים שאינם ראוים לאכילה ושתה משקין שאינן ראוי' לשתי' פטור הא אם שתה משקין הראוין לשתיה חייב לא בשבועה שלא אוכל (פי' שהוא כמו דאיתא בשבועות (ד' כ"ג) אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא שבועה שלא אוכל כו' שאינן ראוים לשתי' פטור הא ראוים חייב ואמאי הא שבועה שלא אוכל קאמר) וכן מוכיח בירו' ר"ח בשם ר"פ שמע לה מהכא שבועה שלא אוכל כו' הא אם שתה משקין הראוין לשתי' חייב ולא בשבועה שלא אוכל וא"כ מוכח דשתי' בכלל אכילה ניחא במתניתין (ט"ס וצ"ל כרבנן וכן צ"ל דאינון) אמרי' שבוע' שלא אוכל ברם כרבנן דאינון אמרין שבועה שלא אוכל ושלא אשתה (פי' שהוא כמו דאיתא בשבועות (ד' כ"ג) דילמא דאמר תרתי שבועה שלא אוכל שבועה שלא אשתה) וע"ז אומר ניחא כרבנן דאינון אמרין שבועה שלא אוכל (דמתניתין מיירי בשבועה שלא אוכל בלחוד ברם כרבנן דאינון אמרין שבועה שלא אוכל ושלא אשתה וא"כ אין ראי' ממתניתין דשתי' בכלל אכילה [ונראה לי דבשבועות בירושלמי איתא שם עד כדון כשאמר שבועה שלא אוכל ושתה וכרבי דאמר שבועה שלא אשתה וכתב הפ"מ דלא גרסינן לי' כלל ונראה לי דצ"לקודם ר' בא שמע כולהון מכא וכצ"ל ניחא כשאמר שבועה שלא אוכל ושתה ופי' שזה הראי' ניחא אם אמר שבועה שלא אוכל לחוד וכרבי (ט"ס וצ"ל כרבנן) דאמרי שבועה שלא אשתה (פי' דכרבנן דמוקמי למתניתין דאמר כשלא אשתה נמי א"כ אין ראי' מזה דשתי' בכלל אכילה והוא כמו דאמר הכא בירושלמי).

קטע ו

עוד שם בירושלמי ר' חיננא שמע לה מן הדא אכל ושתה בהעלם א' אינו חייב אלא אחת ר' אבא מרי שמע לה מן הדא לא אכלתי באוני ממנו אלא שתים (אלא ודאי דשתי' בכלל אכילה עוד שם ניחא כמאן דאמר שבועה שלא אוכל ושתה ברם כמאן דמר שבועה שלא אשתה (עיין בהמפרש שנדחק בזה ובאמת הוא ט"ס וצ"ל כמו דאיתא בירושלמי (פ"ג דשבועות) עד כדון כשאמר שלא אוכל ושתה אמר שלא אשתה ואכל שתי' בכלל אכילה ולא אכילה בכלל שתי' (והיה איפשר לדחוק דנתחלפו השיטות על הא דאמרי לי' חברי' לר' יוסי ומר דבתרא שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים וא"כ מוכח מסיפא דאין שתי' בכלל אכילה:

וע"ז אמרי ניחא כמאן דמר (וכצ"ל) שבועה שלא אשתה ואכל שתי' בכלל אכילה ואין אכילה בכלל שתי' (פי' וא"כ אין ראי' מסיפא והכי דחי לה בשבועות (ד' כ"ג) א"ל התם דאמר שלא אשתה והדר אמר שלא אוכל דשתי' בכלל אכילה איתא ואכילה בכלל שתי' ליתא) ברם כמ"ד שבועה שלא אוכל ושלא אשתה (פי' א"כ מוכח מסיפא דאין שתי' בכלל אכילה) וע"ז משני ר' יוסי אלו מי שהיו לפניו שני ככרים כו' וכמו שביארתי ודוק:

והא דאמר ר' חיננא שמע לה מן הדא אכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת וא"כ מוכח דשתי' בכלל אכילה אע"ג דביוה"כ לא כתיב לא יאכל אלא ועניתם את נפשותיכם אעפ"כ אם לא היו נחשבים דבר א' א"כ בודאי דצריך להתחייב שני חטאות דהא אמרינן בשבת (ד' ע"א) דר"י ס"ל דאפי' תמחוים מחלקים:

קטע ח

עוד שם בירושלמי והתני ולא יחללו להביא את הסך ואת השותה אמר ר' יוחנן לית כאן סך אמר ר' אבא בר מרי ואי לית כאן סך לית כאן שותה דלכן דבר שהוא בא משני לאוין מצטרף וכתב המהרא"פ והק"ע (בפ"ט דשבת ה"ד) דביומא תנן רפ"ב דאוכל ושותה מצטרפין ואי שתי' לאו בכלל אכילה ומולא יחללו מרבינן אותו איך מצטרפין והוא תמוה מאוד דהא תנן ביומא (ד' ע"ג) האוכל ושותה אין מצטרפין ואיפשר לומר דקאמר דלכן דבר שהוא בא משני לאוין מצטרף (פי' אם בא משני לאוין א"כ פשיטא דאינו מצטרף ולמה לי' לתנא לאשמועינן דאינו מצטרף אלא ודאי שבא מלאו א'):

[**ועוד** איפשר לומר דמוקי מתניתין כמו דאמרינן ביומא (ד' פ"א) מאן תנא אמר רב חסדא במחלוקת שנוי' כו' וכן אמר ר"ל במחלוקת שנוי' ור' יהושע היא אבל לרבנן מצטרפין ע"כ אומר דבר שהוא בא משני לאוין מצטרף אך א"כ מאי מקשה דילמא באמת אית לי' למתניתין דע"כ דאוכל ושותה אין מצטרפין ומשום שהוא בא משני לאוין אך באמת אי איפשר לומר כן דא"כ איך תנן ביומא (ד' פ"א) אכל ושתה בהעלם א' אינו חייב אלא

חטאת אחת ומייתי לה לעיל בירוש' ר"ח שמע לה מן הדא אכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת וא"כ אם הטעם דאין מצטרפין הוא מחמת שהם מב' לאוין א"כ כיון דאין מצטרפין א"כ צריך להיות חלוקים לחטאות וכמו שהבאתי בספרי נ"י (סוף ס"ט) הירושלמי (פ"ז דשבת) והגהתי שם (וכן הוא בירושלמי (פ"ז דסנהדרין) ושם הוא כהגהתי ואמרינן שם ולא מתניתין היא קדשי מזבח מצטרפין זע"ז לחייב עליהם משום פיגול ונותר וטמא וכיון דאין מצטרפין חלוקים. וא"כ כלל הוא דכל שאין מצטרפים חלוקים וכמו דאמרינן בשבת (ד' ע"א) כל היכא דחלוקים לחטאות לא מצטרפי אלא ודאי דאין הטעם של מתניתין משום דבא משני לאוין אלא הטעם של המשנה משום דאין השיעורים שוים והיינו דווקא לר' יהושע או כמו דמוקי במסקנא משום דלא מייתבא דעתי' וע"כ כיון שאין חלוקים בעצם משום דשתי' בכלל אכילה ע"כ ליתא להאי כללא דאע"ג דלא מצטרפי אעפ"כ אינן חלוקים לחטאות אבל אם היו באים משני לאוין א"כ הם חלוקים לחטאות ג"כ וכמו דאמרינן בכריתות (ד' נ') אמר ר' אלעזר אמר ר' הושעי' כל מקום שאתה מוצא ב' לאוין וכרת א' חלק חטאת ביניהון וכן בירושלמי (פ"ז דשבת) ר"א בשם ר' הושעי' שני לאוין וכרת א' לאוין חולקין כריתות מ"ט על בשר אדם לא ייסך כו') ודוק:

פרק ג

הלכה ב

קטע ה

ריב"ל אמר אין מוסיפין חומש אלא על תחילת הקדשות אמר ר' אלעזר ותני כן אם בבהמה הטמאה ופדה בערכך מה בהמה טמאה מיוחדת שהוא תחילת הקדש ומוסיף חומש. אף כל שהוא תחילת הקדש מוסיף חומש ר' שמואל ב"ח בר יהודא בשם ר' חנינא שלמים שלקחן בכסף מעשר הוממו ופודיין מוסיף חומש ר' שמואל ב"ח בר יהודא בשם ר' חנינא שלמים שלקחן מדמי פסח הוממו ופודיין מוסיף חומש א"ר יודן הדא צורכה והדא לא צורכה א"ר מנא פסח צורכה ושלמים לא צורכה שלא תאמר הואיל ופסח משתנה לשם שלמים כהקדש אחר הוא ואינו מוסיף חומש אמר רב הונא טעמי' דר"ש דו אמר אין הפסח עושה תמורה ושונה. הימר בו עודהו פסח מימר בו עודהו שלמים. א"ל ר' מנא ולא דמיי הוה רבי מדמי לה:

והנה הפי' הוא כמו דאמרינן בתמורה (דף ט') אמר ריב"ל הקדש ראשון מוסיף חומש ואין הקדש שני מוסיף חומש כו' בעי ר' אבין הפריש אשם להתכפר כו' מהו שיוסיף

עליו חומש כו' מאי קא מיבעי לי' אי שני גופין וקדושה אחת כו' וע"כ אומר ר' שמואל בר יהודא בשם ר"ח שלמים שלקחן בכסף מעשר הוממו ופודיין מוסיף חומש (פי' דלא אמרינן דשלמים שלקחן בכסף מעשר הוי כהקדש ב' ועל הקדש שני אינו מוסיף חומש) וע"ז אומר שלמים שלקחן בכסף הוממו ופודיין מוסיף חומש דהא שלמים הוי כהקדש ראשון וע"כ מוסיף חומש וכן אמר ר"ש בר"י בשם ר"ח שלמים שלקחן מדמי פסח הוממו ופודיין מוסיף חומש (פי' לענין שלמים שלקחן מדמי פסח נמי לא אמרינן דהוי כהקדש שני ועל הקדש שני אינו מוסיף חומש) וע"ז אומר ר' יודן הדא צורכה והדא לא צורכה ומפרש ר' מנא איזה צורכה ואיזה לא צורכה וע"ז אמר ר' מנא פסח צורכה ושלמים לא צורכה שלא תאמר הואיל ופסח משתנה לשם שלמים כהקדש אחר הוא ואינו מוסיף חומש. (פי' כיון שמצינו בפסח עצמו שמשתנ' לשם שלמים א"כ קדושת שלמים באה מפסח גופי'. א"כ הוה אמינא דהוי כהקדש שני ואינו מוסיף חומש). וע"כ אמר פסח צורכה שלא תאמר הואיל ופסח משתנה לשם שלמים כהקדש אחר הוא ואינו מוסיף חומש אבל במעשר לא מצינו שיהא המעשר עצמו משתנה לשם שלמים אלא שבדמי מעשר לוקחין שלמים א"כ לא מצינו דמעשר עצמו הם שלמים. וא"כ אין השלמים באים מקדושת המעשר גופא וע"כ הא דשלמים שלקחן בדמי מעשר הוי כקדושה אחרת. וא"כ הוי כתחילת הקדש וע"כ בודאי מוסיף חומש. אבל פסח צורכה (פי' שצריך לאשמועינן דהואיל ופסח עצמו משתנה לשם שלמים דשלמים לאחר הפסח שלמים נינהו. וע"כ כיון דקדושת שלמים באה מקדושת הפסח בעצמו ע"כ הוה אמינא כהקדש שני ואין מוסיף חומש וע"כ צריך להשמיענו דאעפ"כ הוי כהקדש ראשון ומוסיף חומש):

וע"ז אומר רב הונא טעמי' דר"ש דו אמר אין הפסח עושה תמורה ושונה הימר בו עודהו פסח מימר בו עודהו שלמים וכבר הבאתיו בספרי נ"י ובס' א"ה (דרוש ל') מה ששגה בזה המפרש מהרא"פ שכתב דטעמא דר"ש הוא ר"ת רבי שמואל וקאי אהא דאמר לעיל רבי שמואל שלמים שלקחן כו'. והוא טעות והר"ת ר"ש הוא ר' שמעון והוא ר"ש דתמורה (דף ט') דס"ל דאין ממירין וחוזרין וממירין. וע"ז אמר טעמי' דר' שמעון דו אמר אין הפסח עושה תמורה ושונה (פי' דאין הפסח עושה תמורה שני פעמים והיינו דאין ממירין וחוזרין וממירין. אעפ"כ המיר בו עודהו פסח ואח"כ מותר הפסח בא שלמים וע"כ כיון שנשתנה הקדוש' אעפ"י שהוא גוף אחד אעפ"כ כיון דהוי ב' קדושות היינו שתחילה היה פסח ואחר כך נעשה שלמים על כן ממירין וחוזרין וממירין:

וע"ז אמר רבי מנא ולא דמיי הוה רבי מדמי לה (פי' הענינים של הוספת חומש שעל הקדש ראשון מוסיף חומש ועל הקדש שני אינו מוסיף חומש וכן לענין שאין ממירין

וחוזרין וממירין. וע"כ כיון שאמר רב הונא לענין תמורה דטעמא דר"ש דו אמר אין הפסח עושה תמורה ושונה הימר בו עודהו פסח מימר בו עודהו שלמים. וא"כ כיון דהוי לענין תמורה כהקדש ראשון וע"כ עושה תמורה א"כ ה"נ לענין הוספת חומש דאם הפסח משתנה לשם שלמים ה"ל כקדושה אחרת ומוסיף חומש. דב' הענינים שוים הם לענין הוספת חומש וכן לענין תמורה וכמו דאמרינן בש"ס דילן בתמורה (דף ט') ומשמע התם ג"כ דהענינים הם דומים זה לזה. אך מהא דאמר ר' מנא ולא דמיי הוה רבי מדמי לה משמע דחולק על רב הונא.

ע"כ נראה לי דצריך לגרוס בירושלמי אמר רב הונא טעמי' דר"ש דו אמר אין הפסח עושה תמורה ושונה הימר בו עודהו פסח אין מימר בו עודהו שלמים (וכן הגיה הגר"א) פי' דלדברי ר"ש בתמורה (דף ט') דאין ממיר וחוזר וממיר. ע"כ אפילו הימר בו עודהו פסח אין מימר בו עודהו שלמים ופי' כיון דהוי גוף א' אעפ"י דהוי ב' קדושות ע"כ אין חוזר וממיר בו כיון דהוי גוף א'):

ולפ"ז צריך לחלק הא דרב הונא על הא דאמר לעיל שלמים שלקחן מדמי פסח הוממו ופודיין מוסיף חומש פי' שצריך להוסיף חומש משום דהוי כהקדש ראשון. וא"כ איך אמר טעמא דר"ש דאין ממיר וחוזר וממיר בו. ע"כ אפי' הימר בו עודהו פסח אין מימר בו עודהו שלמים ואמאי הא הוי קדושה אחרת אך התם אמר ר' שמואל בשלמים שלקחן בדמי פסח א"כ הוי כמו ב' גופים שבהדמים לקח שלמים. וע"כ צריך להוסיף חומש משום שהגופין מחולקים ע"כ אעפ"י דהוי קדושה אחת אעפ"כ ה"ל ב' גופין וקדושה אחת. אבל אם הפסח עצמו בא שלמים א"כ ה"ל גוף א' ע"כ הימר בו עודהו פסח אין מימר בו עודהו שלמים:

וע"ז אמר ולא דמיי הוה רבי מדמי לה דאין חילוק בין גוף א' לב' גופין ולדברי שמואל דאמר לעיל דשלמים שלקחן בדמי פסח הוממו ופודיין מוסיף חומש. אלמא דס"ל דלא הוי קדושה א'. וע"כ צריך להוסיף חומש וע"כ לדברי ר"ש אם המיר בו עודהו פסח יכול לחזור ולהמיר בו עודהו שלמים דכיון שהקדושה הוי קדושה אחרת ע"כ אפי' בגוף א' נמי יכול לחזור ולהמיר. דאין נ"מ בב' קדושות אם היה גוף א' או ב' גופין:

ועיין בספרי א"ה מה שהבאתי דברי הרמב"ם (פ"ז מה' מעשר שני ה' י"ח) לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום פקעה ממנו קדושת מעשר שני ופודה אותה ואין הדמים מעשר ואעפ"כ אם פדאה לעצמו מוסיף חומש. וכתב ע"ז הראב"ד א"א מאי אעפ"י אטו שלמים דעלמא שהוממו ופדאן מי לא מוסיף חומש בשביל הקדשים עכ"ל. וכתב ע"ז הכ"מ וז"ל וי"ל דרבנן ה"ק אעפ"י שאין בו חומש משום מעשר יש בו חומש משום פודה קדשים

עכ"ל. ועדיין הוא דחוק דלמה לו להרמב"ם לכתוב זאת דאטו שלמים דעלמא שהוממו ופדאן מי לא מוסיף חומש כמו שכתב הראב"ד:

אבל לפי מה שביארתי ניחא שפיר עפ"י הירושלמי (פ"ג דמ"ש) שהבאתי לעיל הא דאמר ר' שמואל בשם ר' חנינא שלמים שלקחן בכסף מעשר הוממו ופודיין מוסיף חומש ולא הוי כהקדש שני שאין מוסיף חומש וכמו שפסק הרמב"ם (פ"ז מה' ערכין ה' ז') דעל הקדש שני אינו מוסיף חומש ועיי"ש מה שכתב הלח"מ דהרמב"ם פוסק דאפי' בשני גופין ושתי קדושות הוי ג"כ ספק ואינו מוסיף עליו חומש וא"כ בלקח בהמה ממעות מ"ש כיון דהוי הקדש שני ע"כ הוה אמינא שאינו מוסיף (ועיי"ש במה שפסק הרמב"ם דאם המיר בקדשי מזבח אינו מוסיף חומש על התמורה משום שהוא הקדש שני) וע"ז כתב הרמב"ם דמוסיף חומש ממעות מ"ש דהוי כמו שמקדיש שלמים מעיקרו ומוסיף חומש וא"כ טובא קמ"ל וא"כ לא קשה מה שהקשה הראב"ד מי גרע משלמי' דעלמא דהוה אמינא דשלמים שלקחן בכסף מ"ש הוי כמו הקדש שני וע"ז כתב דצריך להוסיף חומש וכמו דאמרינן במנחות ש פ"ב) המתפיס מעות מ"ש לשלמים כשהוא פודן מוסיף עליהם שני חומשין כו' אלמא דצריך להוסיף חומש אלא דהרמב"ם כתב דפקעה ממנו קדושת מעשר. אעפ"כ צריך להוסיף חומש בשביל שלמים ולא הוי כהקדש שני וכמו שמבואר בירושלמי. אך שאכתי אינו מדוקדק שלמאי כתב הרמב"ם לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום פקעה ממנה קדושת מעשר ופודה אותה ואין הדמים מעשר. ואעפ"כ אם פדאה לעצמו מוסיף חומש דמה תלוי בזה במה שפקעה ממנו קדושת מעשר. דאעפ"כ אם פדאן מוסיף חומש אך איפשר לומר דאם הוה מעשר ולא פקעה ממנו קדושת מעשר א"כ הוי עדיין כח של בעלים הראשונים איתא בגוה. דהא יש עדיין לקדושת מעשר. אבל אם פקעה ממנו קדושת מעשר ונתחללה אותה קדושה על שלמים וא"כ הוה אמינא דהוי כמו מתפיס בקדושה אחרת ואינו מוסיף חומש. וע"כ אומר דאעפ"י שפקעה ממנו קדוש' מעשר אעפ"כ צריך להוסיף חומש בשביל השלמים:

ובזה יתבאר הירושלמי (שם) ר' זעירא ור' הילא תרוייהון בשם ר"י בר"ח חד אמר שלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהם קדושת מעשר. תרומה שלקחה בכסף מעשר לא פקעה ממנה קדושת מעשר (פי' שפקעה מהם קדושת מעשר שהי' בתחילה ואין ע"ז רק קדושת שלמים) ועיין במנחות (ד' פ"א)]:

ע"ז אומר משנה שוברה (פי' שמהמשנה מוכח שאין הדבר כן שא"כ שוברת לזה ההלכה) משיבין דבר שפקעה ממנו קדושתו על דבר שלא פקעה ממנו קדושת מעשר. (פי' דמקשה הירושלמי דא"כ איך תנן במתניתין (שם) אין לוקחין תרומה בכסף מ"ש מפני

שהוא ממעט באכילתו ור"ש מתיר אמר להם ר"ש אם הוקל בזבחי שלמים שהוא מביאן לידי נותר פיגול וטמא לא נקל בתרומה (פי' שמביא ר"ש ראי' מזבחי שלמים שלוקחין בכסף מעשר אעפ"י שממעט באכילתן שמביאן לידי נותר פיגול וטמא ואפ"ה לוקחים. וה"נ לתרומה שלקחה בכסף מעשר. והשתא אם איתא דשלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהם קדושת המעשר לגמרי. ע"כ לוקחן אעפ"י שמביאן לידי פסול. משא"כ בתרומה שלקחה בכסף מעשר דלא פקעה ממנה קדושת המעשר). וחרנא אמר לית הדא אמרה וצ"ל לית הדא סברה (פי' שאין ראי' מהמשנה משיבין דבר שפקעה ממנו קדושתו על דבר שלא פקעה ממנו שהוא אומר לו אבד על טבילה אחת). והנה התיבות האלו תמוהים. הא שאומר לו אבד על טבילה אחת. ע"כ נראה לי שהוא ט"ס וצ"ל שאומר לו אבדת קדושתו על אכילה אחת. ופי' שמביא ר"ש ראי' שמביאין קדשים לבית הפסול. דהא מביאין ממ"ש שלמים אעפ"י שממעט באכילתן שמביאן לידי פיגול ונותר וטמא. ואעפ"י שאם לוקחים שלמים מכסף מעשר פקעה ממנו קדושת מעשר אפ"ה היא גופא קשי' מאבדין קדושת מעשר בשביל אכילה אחת של שלמים. דבשלמא אם לא פקעה ממנו קדושת מעשר הוה מקיים בשלמים ב' אכילות של מצוה אבל כיון שפקעה ממנו קדושת מעשר א"כ לא נשאר רק אכילה אחת של שלמים. וא"כ איך מפקיעין הקדושה של מ"ש. אלא ודאי דמותר בשביל קדושת שלמים אעפ"י שמפקיעין מקדושת מעשר והכא נמי מותר ליקח תרומה בכסף מ"ש אעפ"י שהוא ממעט באכילתו:

הלכה ג

קטע ח

דף ו' ר' חנינא ור' יוחנן ור' יהושע עלו לירושלים ונתמנו להם פירות וביקשו לפדותן בגבולין אמר לון חד סבא אבוכון לא עבד כן. אלא מפקיעין חוץ לחומה ופודין אותו שם סבתא הוה סברה מימר רואין את המחיצות כאלו הן עולות. ואילין רבנן הוי סברי מימר אין רואים את המחיצות כאלו הן עולות. סבתא הוה סברה מימר כר"א. ואילין רבנן הוי סברי מימר כרבייהושע רבי פנחס הוה מסאב לה ופדה לה דו חשש לדין ולדין. ר' יעקב בר אידי וריב"ל הלכה כדברי תלמיד עכ"ל:

והנה בספרי א"ה (דרוש כ"ד) ביארתי הירושלמי וכתבתי שם שנראה ני שצריך לשנות בהיפוך סבא הוה סבר מימר כר"י. ופי' שאומר דרואים את המחיצות כאלו הן עולות דר"י אומר שמעתי שמקריבין אעפ"י שאין בית. אוכלין קדשי קדשים אעפ"י שאין קלעים בשבועות (ד' ט"ו) וכן בזבחים (ד' ק"ז). וע"כ אמר שאין פודין בירושלים דהוי בקירוב מקום. אלא מפקיעין חוץ לחומה ופודה איתן. ואילין רבנן פי' שאמרו שיכול לפדות

בירושלים סברי מימר כר"א שאמר שמעתי כשהי' בונים בהיכל עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות כו' וע"כ כיון דסברי כר"א שאין רואים את המחיצות כאלו הן עולות. ע"כ הי' פודין אפי' בירושלים. וכבר ביארתי בספרי ע"י (ס' ט"ו) דלכאורה למאן דסבר דרואים את המחיצות כאלו הן עולות ע"כ סובר דמפקיעין חוץ לחומה. וא"כ קשה דאמאי לא יאכלו בירושלים. כיון דרואים את המחיצות כאלו הן עולות:

וביארתי שם עפ"י מאי דאמרינן במכות ד' י"ט) ר' יוסי אומר יכול יעלה אדם מ"ש ויאכל בזמן הזה בירושלים כו' מקיש מעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית. ומסיק שם בגמ' דלעולם קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לע"ל. והכא בבכור שנזרק דמו קודם חורבן הבית כו' ומקשינן בשרו לדמו. מה דמו במזבח אף בשרו במזבח והכריחו התוס' שם שהגירסא היא לעולם קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל. וישבתי שם דברי הרמב"ם דבאמת קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל ואפ"ה אמרינן דאם אין מקדש ירקב משום דבעינן מזבח משום דגמר מבכור ובכור איתקש בשרו לדמו מה דמו במזבח אף בשרו במזבח. והמפרש מהרא"פ פירש שם משום דספיקא מספקא לי' אם קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל או לא. ושגה בזה. אלא כמו שביארתי דאפי' אי אמרינן קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל אפ"ה אין לאכול מ"ש בירושלים:

וע"כ אמרינן שם ר' פנחס הוה מסאב לה ופדה לה דו חשש לדין ולדין. (פי' שסובר דרואין את המחיצות כאלו הן עולות. וע"כ לא יכול לפדותן. ולאוכלן נמי אי איפשר משום דמקשינן לבכור. ולהפקיען חוץ לחומה נמי אי איפשר משום דקלטינהו מחיצות ואפי' ליתנייהו. וכמו דאמרינן בב"מ (ד' נ"ג) ומאי יצא דנפול מחיצות והאמר רבא מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן וכי גזור רבנן כי איתנייהו למחיצות כי ליתנייהו למחיצו' לא גזרו רבנן ומשני לא פלוג רבנן בין איתנייהו למחיצות בין ליתנייהו למחיצות). אך עכ"ז אלולי מסתפינ' הייתי גורס בירושלמי סבתא הוה סברה מימר כרשב"י ואילין רבנן הוי סברי מימר כת"ק. (פי' דתנן במתניתין פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים יחזור מ"ש שלהם ויאכל בירושלים. ושלא נגמרה מלאכתן סלי ענבים לגת וסלי תאנים למוקצה. בש"א מ"ש יעלה ויאכל בירושלים. וב"ה אומרים יפדה ויאכל בכל מקום. ר"ש בן יהודא אומר משום ר' יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על פירות שלא נגמר מלאכתן שיפדה מ"ש שלהן ויאכל בכל מקום. ועל מה נחלקו על פירות שנגמרה מלאכתן. ב"ש אומרים יחזור מ"ש שלהם ויאכל בירושלים. וב"ה אומרים יפדה ויאכל בכל מקום:

וע"כ אומר דסבא הוה סבר מימר רואים את המחיצות כאלו הן עולות. וע"כ לא הי' יכול לפדותן בירושלים. ואעפ"כ לא שרי לאכול דהוקש לבכור ובכור איתקש בשרו לדמו ובעינן מזבח. ואילין רבנן הוי סברי אין רואים את המחיצות כאלו הן עולות. וע"כ היו פודין בירושלים כמו בגבולין. וע"ז אמר וביקשו לפדותן בגבולין דהיינו כגבולין. וא"כ עדיין אינו מיושב דא"כ דסבתא הוה סברה מימר דרואים את המחיצות כאלו הן עולות. וע"כ אין פודין בירושלים א"כ קלטינהו מחיצות נמי. וכמו שהבאתי ראי' מהא דב"מ (ד' נ"ג) דאפי' כי ליתנייהו למחיצות נמי גזרו רבנן. ולא פלוג רבנן בין איתנייהו למחיצות בין ליתנייהו למחיצות. א"כ איך אמרה דאבוכון לא עבד כן אלא מפקיעין חוץ לחומה וע"ז אמרה דסבא סבר כרשב"י שאמר על מה נחלקו על פירות שנגמרה מלאכתן שיפדה מ"ש שלהם ויאכל בכל מקום. דסובר דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין:

ואיפשר לומר שהוא כשיטת הש"ס דילן במכות (ד' כ') אמר רבה מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן. וכי גזור כי איתא בעיני' בטיבלי' לא גזור רבנן. וע"כ אמר לון חד סבא אבוכון לא הוה עבד כן אלא מפקיעין חוץ לחומה כו'. אבל ר"ח ור"י דהיו פודין בגבולין הוי סברי דאין רואים את המחיצות כאלו הן עולות כלל. וא"כ מותר לפדותן כמו בגבולין. אבל הא דמפקיעין חוץ לחומה לא ס"ל דאי אמרינן דרואים את המחיצות כאלו הן עולות. א"כ לא הי' פעולה במה דמפקיעין חוץ לחומה דאינהו סברי כת"ק דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי'. ואמרינן בזה דקלטינהו מחיצות. אך שהיו פודין משום דהם סברי דאין רואים את המחיצות כאלו הן עולות (פי' דקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לע"ל):

וע"ז אומר ר' פנחס הוה מסאב לה ופדה לה. דו חשש לדין ולדין. (פי' חשש לזה דרואין את המחיצות כאלו הן עולות. וע"כ אין פודין בירושלים. (ואעפ"כ לא שרי לאכול דליכא מזבח) וגם חשש לדין דילמא הלכה כת"ק דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וקלטינהו מחיצות. ואע"ג דליתנייהו למחיצות. ע"כ הוה מסאב להו ופדה להו דהא כיון דמסאב להו מותר לפדותן אפי' בירושלים. אך לפי"ז לא יתיישב קצת הא דאמרינן ר' יעקב בר אידי וריב"ל הלכה כדברי תלמיד דהיינו רשב"י. דלא אמרינן דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין א"כ איך אמר תחילה דרבנן סברי כת"ק והני רבנן ר"ח ור' יונתן וריב"ל דסברי כת"ק. ואיפשר לומר דחזר אח"כ כששמע דאבוהון הוה מפקיעין חוץ לחומה:

ולכאורה הי' איפשר לבאר הגירסא סבתא הוה סברה מימר כר"א (צ"ל כר' יהושע) ואילין רבנן סברי מימר כר' יהושע (צ"ל כר"א) והוא דקאי אהא דאמרינן בר"ה (דף ל"א)

כרם רבעי הי' לו לר' אליעזר במזרח לוד בצד כפר טבי וביקש ר"א להפקירו לעניים א"ל תלמידי' כבר נמנו עליך חביריך והתירוה והא דביקש ר"א להפקירן לעניים פי' רש"י שישאו שם פירות ויאכלום שם שהי' עליו טורח להעלותן. והקשו התוס' בר"ה (דף ל"א) וא"ת אם לא קידשה לע"ל מה היו מרויחים העניים הרי לא יכלו לאכול בירושלים אם בטלה קדושה. ויש לומר דיכולים לחלל על שוה מנה על שוה פרוטה כו' וא"כ משמע מהתוס' דאעפ"י שלא היו אוכלים הפירות בקדושת רבעי אעפ"כ קיים התקנה להעלותן לירושלים שהוא כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות:

וא"כ הי' איפשר ליישב הגירסא סבתא הוה סברה מימר כר"א (צ"ל כר' יהושע) ואילין רבנן סברי מימר כר' יהושע (צ"ל כר"א) פי' דע"כ לא הפקיעין חוץ לחומה והוא משום דסברי כר"א שאפי' לאחר החורבן אין לפדות חוץ לירושלים מהלך יום אחד לכל צד וע"כ הי' פודין אותו כגבולין משום שקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לע"ל וע"כ יכול לפדותן אבל אין להפקיען חוץ לחומה מחמת דסברי כר"א דכיון דתקנו שמהלך יום א' לכל צד שצריך להעלות לירושלים לא נתבטלה התקנה לאחר החורבן וע"כ הי' פודין ואעפ"י שהי' אוכלין לא בתורת מ"ש אעפ"כ הי' אוכלים אותם בירושלים וא"כ מקיים התקנה דכדי לעטר שוקי ירושלים בפירות וכמו שכתבו התוס' על ר' אליעזר שביקש להפקירן לעניים דמה יעשו העניים ותירצו שהי' מחללן על שו"פ אלמא דאע"ג שלא הי' אוכלים בתורת רבעי אעפ"כ הי' מקיימים התקנה וע"כ אמר ר' חנינא ר' יונתן וריב"ל עלו לירושלים וביקשו לפדותן בגבולין ואעפ"כ לא הי' מפקיעין חוץ לחומה דסברי כר"א דכרם רבעי עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד וסבתאשאמרה אבוכון לא הוה עבד כן אלא מפקיעין חוץ לחומה משום דסברה כר' יהושע דהיינו חבירו של ר"א וכמו שאמרו לו תלמידי' כבר נמנו חביריך דאי ריב"ז רבו הוה וא"כ מסתמא הוא ר' יהושע הוא שהתיר וע"כ אמר סבתא הוה סברה מימר כר' יהושע וע"כ אמרה דהוי מפקיע חוץ לחומה דהיינו כר' יהושע שביטל התקנה:

וע"כ אמר הירושלמי ר' פנחס הוה מסאב לה ופדה לה דו חשש לדין ולדין והיינו שחשש אולי הלכה דרואים את המחיצות כאלו הן עולות וא"כ אין לפדות בירושלים (ולאכול נמי אי איפשר משום דליכא מזבח ואיתקש לבכור ובכור איתקש בשרו לדמו) ולהפקיעין חוץ לחומה חשש דילמא הלכה כר"א שסובר דהתקנה במקומה עומדת וא"כ צריך לאוכלן בירושלים ולא להוציאן חוץ לחומה:

וע"ז אומר ר' יעקב בר אידי וריב"ל אמרו הלכה כדברי התלמיד ולכאורה הי' איפשר לבאר דהלכה כדברי התלמיד היינו כמו שאמרו לו תלמידי' רבי כבר נמנו עליך חביריך

והתירוה. אך לפי"ז לא יתיישב דהא אמרינן תחילה דרבנן סברי כר"א וא"כ ריב"ל שהוא נמי מן רבנן סובר כר"א ע"כ נראה לי לפרש דהלכה כדברי התלמיד דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין והא דפודין בירושלים הוא מחמת התקנה דמהלך יום א' לכל צד אך באמת לא נתקנה התקנה אלא ברבעי ולא במעשר שני וכמו שכתב התויו"ט (פ"ה ומעשר שני פודהו סמוך לחומה כדלעיל פרק ג' משנה ז' ח' ודוק:

[**והנה** במ"א ביארתי על קושי' התוס' בסוכה (דף ל"ה) ואמר רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילים את העניים דמאי והקשו התוס' דטעמא דב"ש קאמר ע"ש וביארתי עפ"י מאי דאמרינן בפסחים (דף ל"ה) יוצאין בדמאי כו' דמאי הא לא חזי לי' כיון דאי בעי מפקיר לנכסי' הוה עני ואוכל דמאי השתא נמי חזי לי' דתנן מאכילים את העניים דמאי ואמר רב הונא תנא בש"א אין מאכילים את העניים דמאי כו' וב"ה אומרים מאכילים. ולכאורה יש לדקדק דאמאי בסוכה (דף ל"ה) הביא התנא פלוגתא דב"ש וב"ה ובפסחים (דף ל"ז) לא הביא הפלוגתא דב"ש וב"ה במתניתין רק סתם כב"ה דתנן יוצאין בדמאי אך איפשר לומר כמו שהקשו התוס' בסוכה (דף ל"ה) בד"ה אתי לחם לחם כו' תימא הא קאמר בפ' כל שעה (דף ל"ה) דאין יוצאים ידי מצה בטבל מדכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות מי שאיסורו משום בל תאכל טבל תיפוק לי' משום דבעינן מצה משלכם וטבל לא חשיב לכם כדמוכח הכא גבי אתרוג דעד כאן לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בדמאי משום דאי בעי מפקיר נכסי' והוה עני וחזי לי' אבל בטבל ודאי כולהו מודו וי"ל דלא דמי דהא דאין יכול לצאת באתרוג של טבל דהוי כמו אתרוג דשותפין שיש לכהן וללוי בו חלק ודמי לאחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית כו' אבל גבי מצה כשאכל ממנה כמה זיתים אם יש משלו כזית יצא כו' ע"ש וא"כ הא דאינו יוצא באתרוג הוא משום דמעורב בחלקו של כהן וא"כ הוי כמו אתרוג השותפין. ולכאורה הא דאינו יוצא בטבל משום דמעורב בה חלקו של כהן היינו דווקא אי אמרינן דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין אבל אי אמרינן דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין א"כ אמאי אינו יוצא באתרוג של טבל כיון שאין לכהן עדיין חלק בו דהא מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין ועיין בקדושין (דף נ"ח) ובנדרים (ד' פ"ה) הגונב טבלו של חבירו ואכלו משלם לו דמי טבלו ריב"י אינו משלם אלא דמי חולין שבו כו' אלא הכא במתנות שלא הורמו קא מפלגי כו' ודוק:

והנה לדברי ת"ק פליגי ב"ש וב"ה במתנות שלא הורמו היינו בפירות שלא נגמרה מלאכתן כמו דתנן במתניתין פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים יחזור מ"ש שלהם ויאכל בירושלים ושלא נגמרה מלאכתן סלי ענבים לגת וסלי תאנים למוקצה

ב"ש אומרים מ"ש יעלה ויאכל בירושלים וב"ה אומרים יפדה ויאכל בכל מקום ואמרינן בירושלמי (פ"ג דמעשר שני) הא סלי תאנים וסלי ענבים לאכילה גמר מלאכה הן אמרו להם בית הלל לב"ש וכו' אין אתם מודים לנו בפירות שלא נגמרה מלאכתן שהוא יכול להפקירן ולפוטרן מן המעשרות כו' א"כ כל הטעם דסברי ב"ה אליבא דת"ק דבפירות שלא נגמרה מלאכתן כיון שיכול להפקירן ולפוטרן מן המעשרות ע"כ הוי מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמי' אבל בפירות שנגמרה מלאכתן שאינו יכול להפקירן ולפוטרן מן המעשרות ע"כ הוי לכ"ע מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין (אליבא דת"ק):

וא"כ בדמאי דיכול ליתן לעניים א"כ לב"ה מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין דהא יכול להפקיע מן המעשר אע"ג דבאמת לא הוי הפקעה גמורה דהא רק לעניים הוא אעפ"כ לא הוי כמי שהורמו אבל לב"ש דפליגי וסברי דאף בפירות שלא נגמרה מלאכתן מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וע"כ אפי' הי' סוברים ב"ש דמאכילים את העניים דמאי אעפ"כ הא סברי ב"ש דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי' אפי' בפירות שלא נגמרה מלאכתן לדברי ת"ק אעפ"י שיכול להפקירן וע"כ אינם יוצאים אפי' בדמאי ג"כ ואע"ג דתנן והדמאי נכנס ויוצא ונפדה וכן תנן בפ"ג דדמאי והדמאי כו' ונכנס לירושלים ויוצא היינו משום דמחיצה לקלוט הוי דרבנן ולא גזור בדמאי כמו שכתב הר"ש שם וא"כ לפי"ז דפליגי ב"ש וב"ה אם מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי' בדבר שיכול להפקיע מיד מעשר דב"ה סברי דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמי' בפירות שלא נגמרה מלאכתן והטעם משום שיכול להפקירן ולפוטרן מן המעשרות וא"כ הכא נמי בדמאי אעפ"י שנגמרה מלאכתן יכול להפקיע וליתן לעניים]:

וע"כ סברי ב"ה דיוצאין בדמאי משא"כ ב"ש סברי דאפי בפירות שלא נגמרה מלאכתן אעפ"י שיכול להפקיע אעפ"כ מתנו' שלא הורמו כמי שהורמו דמי'. ע"כ סברי דאין יוצאין בדמאי:

וא"כ בזה היה מתיישב במה דלא פליגי בפסחים (דף ל"ה) דהא התם אין הטעם משום דלא הוי לכם. דהא יכול לאכול כמה זיתים אלא הטעם כדר"ש משום דיצא זה שאין איסורו משום בל תאכל טבל אלא משום בל תאכל חמץ או משום דהוי מצוה הבאה בעבירה [ועיין במה שכתב השי"א (ס' צ"ו) דבטבל שהוא במיתה לא אתי עשה דמצה ודחי ל"ת וכמו שאין עשה דוחה ל"ת שיש בה כרת הכא נמי לא דחי ל"ת שיש בה ק וע"כ מודים ב"ש דיוצאים בדמאי משום דב"ש איפשר דסברי נמי דמאכילים את העניים דמאי. ומגו דאי הוה בעי הוה מפקיר נכסי' והוי עני ע"כ יוצא בה נמי עכשיו משא"כ

לענין שמעורב בה חלקו של כהן וא"כ לא הוי לכם ע"כ לא אמרינן דהוי ממונו משום מגו דאי בעי מפקר נכסי' וא"כ אי אמרינן דהטעם דב"ה הוא משום דסברי דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמי' בדבר שיכול להפקיע וא"כ היה תלוי בפלוגתא אי אמרינן דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי' א"כ לפי מה דקיי"ל דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמי' לפי"ז אף בטבל גמור היה יכול לצאת כיון דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמי' וכמו דאמרין בירושלמי (פ"ג דמ"ש) ר' יעקב בר אידי וריב"ל אמרו הלכה כדברי תלמיד א"כ פסקו דהלכה כרשב"י דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמי' אפי' בפירות שנגמרה מלאכתן. ואף דרב הונא סובר דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי' וכמו דאמרינן בקדושין נ"ז) בעי מיני' ר' חייא בר אבין מרב הונא טובת הנאה ממון כו' א"ל ולאו מי אוקימנא בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אתו כהן כו' אלמא שסובר דמתנות שלא הורמו כנוי שהורמו דמי' היינו דווקא במטא ליד כהן. וכמו דאמרינן בחולין א ק"ל) ת"ש מניין לבעה"ב שאכל פירותיו טבלין כו' ת"ל ולא יחללו את קדשי ב"י אשר ירימו אין לך בהם אלא משעת הרמה ואילך הא משעת הרמה ואילך מיהא משלם אמאי ליהוי כמזיק מתנות כהונה או שאכלן הכא נמי דאתי לידו בטבלייהו וקא סבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין היינו דווקא במטא ליד כהן. אבל בסתם מתנות סובר ר"ה ג"כ דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין [אך לפי הירושלמי משמע דפסק דאפי' במטא ליד כהן דהא אם קלטינהו מחיצות לענין מ"ש הוי כמו דמטא ליד כהן. ואפ"ה אמרינן דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמי' אך ר"ה סבר דאם לא מטא ליד כהן אמרינן דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמי'] וא"כ היו יוצאים באתרוג של טבל:

וע"כ אמרינן בסוכה (ד' ל"ה) ושל דמאי מ"ט דב"ה כיון דאי בעי מפקיר נכסים והוה עני וחזי ליה השתא נמי חזי ליה והשתא נמי לכם קרינא בי' דתנן מאכילים את העניים דמאי ואת אכסני' דמאי ואמר רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילים את העניים דמאי וב"ה אומרים מאכילים את העניים דמאי ואת אכסני' דמאי. וא"כ פליגי בזה דב"ש סברי דאין מאכילים את העניים דמאי וב"ה סברי דמאכילים את העניים דמאי. אבל אין הטעם משום דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וא"כ מתורץ קושי' התוס' דרב הונא קמ"ל בזה טעמא דב"ה נמי:

אך שעדיין צריך ליישב דבאמת מ"ט לא פליגי ב"ש וב"ה בפסחים כמו דפליגי בסוכה אך איפשר דאי הוי פליגי בדמאי א"כ הוה משמע דבטבל שניהם שוים ובאמת אין שוים אפילו בטבל אליבא דרבא דאמר ביבמות (דף י"ג) דרבא אמר טעמא דב"ש דאין איסור

חל על איסור תינח היכא דנשא מת ואח"כ נשא חי כו' ועיין בספרי נ"י (ס' א') דב"ש ס"ל דאין אחע"א יותר מר"ש דס"ל לב"ש דכמאן דליתא כלל. א"כ אינו יוצא מטעם מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ כו' וא"כ אפי' אם אין לו אחר נמי אינו יוצא. משא"כ לב"ה דס"ל דאחע"א כמו דקיי"ל דאיסור חל על איסור בכולל או במוסיף או בבת אחת. וא"כ הוי איסור חמץ איסור כולל א"כ חל. וא"כ הא דאינו יוצא הוא רק משום מצוה הבאה בעבירה. וא"כ היינו דווקא אם יש לו מצה אחרת. אבל בלא"ה אתי עשה ודחי ל"ת. וא"כ כיון דעשה דחי ל"ש וא"כ בטבל של מ"ש ומ"ע אינם שוים וע"כ לא הביא תנא דמתניתין הפלוגתא דב"ש וב"ה בדמאי משום דאפי' בטבל נחלקו:

ולפי מה שבארתי בספרי ע"י (ס"ק) דלכך לא אמר גבי מצה שאינו יוצא בטבל משום דלא חשיב משלו כמו גבי אתרוג דהתם כיון שיש בזה חלקו של כהן או של לוי ע"כ לא הוי לכם אבל גבי מצה של טבל כיון דאם לעסו קני ואינו מתחייב אלא דמים ע"כ הוי שלו וע"כ אינויוצא רק לר"ש משום מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ אלא משום בל תאכל טבל או משום מצוה הבאה בעבירה אבל לא מטעם דלא הוה לכם כמו גבי אתרוג דכיון דלעסו קני זה לא הוי נמי רק לב"ה אבל לב"ש דס"ל שינוי אינו קונה ב"ק (ד' צד) וא"כ אינו יוצא לב"ש אף בלא טעם דמצוה הבאה בעבירה וע"כ לאביי לא תנא בפסחים פלוגתא דב"ש וב"ה בדמאי משום דא"כ יהא משמע דבטבל שוים ובאמת אף בטבל אינם שוים כמו שביארתי ולרבא דמחלק שם דשאני התם משום דלגבוה הא רבא ס"ל דב"ש סוברים דאין אחע"א כמו ר"ש וכמו שביארתי וא"כ בטבל נמי אינם שוים ע"כ לא תנא הפלוגתא דב"ש וב"ה בדמאי]:

והנה צריך עוד לבאר הירושלמי שאומר דרבי פנחס הוה מסאב לה ופדה לה דו חשש לדין ולדין דהא אסור לטמא מעשר שני וכמו דאמרינן בירושלמי (פט"ז דשבת ה"ג) תני אף מטמאין להציל והתני בכל קודש לא תגע לרבות התרומה היא תרומה היא מ"ש א"כ אסור לטמאות מ"ש. אך זה יתבאר עפ"י מה שביארתי הירושלמי (פ"ח דתרומות) דר' שמעון לית לי' תלוי' דכיון דסוף כל סוף אזלה לאיבוד ע"כ מותר לטמא והכא נמי כיון שאם לא היה מטמא אזיל לאיבוד דלאוכלה אי אפשר חדא דליכא מזבח ואיתקש מעשר לבכור ועוד דילמא אין רואין את המחיצות כאלו הן עולות וקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לע"ל. ולפדות' אי איפשר דילמא קדוש' ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל ורואין את המחיצות כאלו הן עולות. ולהפקיען חוץ לחומה אי איפשר דילמא קלטינהו מחיצות וע"כ מותר לטמאות. כיון דבלא"ה אינו ראוי לאכילה כלל:

ובזה איפשר לבאר הירושלמי (שם) תני אף מכבין להציל מתניתא דר"ש דו אמר אין דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש. והתני אף מטמאין להציל. והתני בכל קודש לא תגע לרבות התרומה היא תרומה היא מעשר שני מאי כדון כו'. ונראה לי לבאר שאומר דהא דתני אף מכבין להציל מתניתא דר"ש דו אמר אין לך דבר עומד משום שבות בכתבי הקודש. וע"כ כיון שסובר ר' שמעון דמלאכה שא"צ לגופה מותר. ע"כ מותר בכתבי הקודש. וע"ז אומר והתני נ"ל דצריך לגרוס דתני אף מטמאין להציל והתני בכל קודש לא תגע לרבות התרומה היא תרומה היא מ"ש (פי' וא"כ אמאי מטמאין להציל הא אסור לטמאות התרומה וכן מ"ש בידים אלא ודאי דר"ש היא וכבר ביארתי (פ"ח דתרומות דלר"ש תלוי' מותר לשרוף דסוף כל סוף אזלה לאיבוד והכא נמי אתי כר"ש וע"כ סבירה לי' דמטמאין להציל כיון דבלא"ה תשרף לגמרי ע"כ מטמאין להציל וע"כ מביא ראי' דהך ברייתא ר"ש היא וע"כ ס"ל ברישא נמי במכבין להציל דאתי כר"ש דס"ל דמלאכה שא"צ לגופה אסור מדרבנן ואין דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקדש וע"כ מכבין להציל):

[**והא** דאיתא בש"ע יו"ד (סי' של"א ס' קל"ה) לפיכך אין מפרישין מעשר שני בירושלים בזמן הזה אלא מוציאין הפירות בטבלן חוץ לעיר ומפרישין אותו שם ופודהו ואם הפרישן שם בזמן הזה ירקב בד"א במעשר שני שלא נטמא אבל אם נטמא פודין אותו בירושלים וכתב המ"א בזה מתורץ מה שכתב הטור שמותר להכשירו שיהיה טמא והרמב"ם שמביא אח"כ פסק שירקבו אלא דהרמב"ם מיירי מטהור שלא נכשר עד אחר המירוח והובא לירושלים שאז אסור לטמאותה אע"פ שאם לא יטמאו אותה ירקב הוא משום דקיי"ל דלא כר"ש אלא דתלוי' אסור לשורפה אע"ג דמ"מ לאיבוד אזלה וע"כ כתב הרמב"ם דירקבו ובמ"א יתבאר):

הלכה ו

קטע ד

מתניתין צבי שלקחו בכסף מעשר שני יקבר ע"י עורו ר' שמעון אומר יפדה לקחו חי ושחטו ונטמא יפדה ר' יוסי אומר יקבר לקחו שחוט ונטמא הרי הוא לו כפירות כו' ר' יוסי בשם ר' יוחנן צבי עשו אותו כקדשי בדק הבית לטעון העמדה והערכה ר' ירמי' בעי קומי ר"ז בהמה טמאה מהו שתטעון העמדה והערכה א"ל אלולי דאמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן חי' טהור' אינה טעונה העמדה והערכ' בהמה טמאה לא א"ר הילא ותני כן ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ומה בהמה טמאה מיוחדת ששוה שעת פדיונה לשעת הקדישה ומוציא את שאמר ה"ז הקדש ומתה שלא שוה שעת פדיון לשעת הקדישה:

והנה הירושלמי הזה ביארתי בספרי נ"י (ס"ט) ובס' א"ה (דרוש ל') שר' יוסי בשם ר' יוחנן מפרש טעמא דמתניתין דצבי שלקחו בכסף מעשר שני יקבר ע"י עורו ולא אמרינן דיפדה הוא משום דצבי עשי אותו כקדשי בדק הבית לטעון העמדה והערכה (פי' אעפ"י שצבי אינו ראוי למזבח ואמרינן בתמורה (דף ל"ב) דד"ה בעל מום מעיקרו לא בעי העמדה והערכה וכן אמרינן התם ור' יוחנן אותה למעוטי מאי למעוטי בעל מום מעיקרו ולתנא דבי לוי דאמר הכל הי' בכלל העמדה והערכה ואפי' בעל מום מעיקרו כו'):

וע"ז אמר ר' יוחנן דזהו דוקא לקדשי מזבח אבל קדושת מעשר דמי לקדושת ב"ה וכמו שהארכתי בזה בס' א"ה (שם) מה שהוכיח השעה"מ ברמב"ם (פ"א מה' איסורי מזבח) דצבי הלקוח מכסף מ"ש דינו כקדשי בדק הבית דאי הוה כקדשי מזבח א"כ מ"ט דר"ש דאמר יפדה הא בקדשי מזבח מודה ר"ש דבעינן העמדה והערכה אלא ודאי דהוי כקדשי בד"ה וע"כ אפי' צבי נמי דבקדשי ב"ה ליכא חילוק בין חי' לבהמה ובין בעל מום מעיקרו דבעי העמדה והערכה וכן כתבו התוס' בתמורה (שם) דדוקא בקדשי מזבח בעל מום מעיקרו לא אבל בקדשי בד"ה אין חילוק בין תם לבעל מום וע"כ אומר צבי עשו אותו כקדשי בד"ה לטעון העמדה והערכ' וע"כ אמרינן שם ר' ירמי' בעי קומי ר' זירא בהמה טמאה מהו שתטעון העמדה והערכה:

[**ואיפשר** לומר דמיבעי ליה אפי' בקדשי בד"ה נמי אם בהמה טמאה בעי העמדה והערכה או דמיבעי לי' בקדשי מזבח וע"ז אמר לי' אלולי דאמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן חי' טהורה אינה טעונה העמדה והערכה (פי' אי לאו ר' יוחנן דאמר דצבי עשו אותו כו' הוה אמר דחי' טהורה אינה טעונה העמדה והערכה א"כ מכש"כ בהמה טמאה לא דבבעל מום מעיקרו או בחי' או בבהמה טמאה לא בעי העמדה והערכה [ואיפשר דאי לאו ר' יוחנן הוה מפרש מתניתין דהא דקתני צבי שלקחו בכסף מעשר ומת יקבר ע"י עורו והוא משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים (וכמו דאמרינן בירושלמי פסחים (פ"א ה"ג) אמר ר' יוסי לא מסתברא דלא חלופין הקדישו אינו מוקדש כו' שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים [וע"ש בק"ע שכתב וקשה דהא בקדשי ב"ה הכל מודים שאינה בכלל העמדה והערכה ואם מתו יפדו וחמץ בשעה חמישית לא הוקדש אלא לבד"ה ולכ"ע פודין לכלבים כשאר מטלטלין עכ"ל) ויש בזה שיבושים הרבה מה שכתב דבקדשי בד"ה הכל מודים שאינם בכלל העמדה והערכה הא פליגי בזה דרבנן סברי דקדשי בדק הבית בעי העמדה והערכה וגם מה שייך הקדש מטלטלין שאינם בע"ח להעמדה והערכה גם מה שהקשה דלכ"ע פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הא אמרינן בפסחים (דף כ"ט) דאפי' בקדשי בד"ה אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים]

וע"כ איפשר לומר דהא דר' יוחנן מפרש טעמא דת"ק דאמר יקבר משום דצבי עשו אותו כקדשי בד"ה לטעון העמדה והערכה ואינו מפרש הטעם משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים איפשר לומר משום דהוי קשי' לי' דא"כ אמאי אמרינן דיקבר ע"י עורו הא בקדשי ב"ה פודין את העור וכמו דאיתא בפ"ק דשבועות (דף י"א) אמר מר מתה תפדה וכי פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אמר רב משרשי' משום עורה וכתבו התוס' שם דבקדשי ב"ה פודין אותה משום עורה (וכן הקשה השעה"מ הבאתי' בס' א"ה (דרוש ל')] וע"כ אמר ר' יוחנן דצבי עשו אותו כקדשי בדק הבית לטעון העמדה והערכה]:

וע"ז אומר אמר ר' הילא ותני כן ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ומה בהמה טמאה מיוחדת ששוה שעת פדיונה לשעת הקדישה (פי' שאינה ראוי' בתחילה למזבח) אף אני ארבה, את המתה ששוה שעת פדיונה לשעת הקדישה (פי' שאינה ראוי' מעיקרא למזבח וע"כ אינה טעונה העמדה והערכה) ומוציא אני את שאמר ה"ז הקדש ומתה שלא שוה שעת פדיונה לשעת הקדישה (פי' שכיון שבתחילה היתה ראויה למזבח ע"כ אפי' מתה אח"כ תקבר משום דבעי העמדה והערכה):

ולפי"ז הפירוש משמע דהטעם דהקדיש מתה תפדה כשאר מטלטלין בלא העמדה והערכה הוא מפני שבתחילה אינה ראוי' למזבח וזהו לשיטת הירושלמי דמשמע דס"ל דאפי' בקדשי בד"ה ס"ל נמי דהמקדיש בהמה טמאה לא בעי העמדה והערכה אבל לשיטת הש"ס דילן בתמורה דבקדשי ב"ה אפי' טמאה נמי כמו שכתבו התוס' בתמורה (ד'ל"ב) דמוכח כל הסוגיא הכי וא"כ הטעם בקדשי ב"ה דהקדיש מתה נפדה כשאר מטלטלין הטעם כיון דהקדיש לאחר מיתה א"כ הוי כמו מקדיש מטלטלין ולא בעי העמדה והערכה דאין לומר הטעם משום דאין ראוי למזבח דהא בקדשי בד"ה לפי שיטת הירושלמי לא בעינן ראוי למזבח.

והנה בספרי א"ה (שם) תירצתי על הרמב"ם שכתב (פ"י מה' ערכין ה' י"ב) כל המקדיש בהמה בחיי' בין טהורה בין טמאה בין קדשי הבית בין קדשי מזבח שנפל בהם מום או תמימה הראוי' ליקרב כמו שיתבאר ה"ז צריכה העמדה בב"ד שנאמר והעמיד הבהמה לפיכך אם מתה הבהמה קודם שתערך ותפדה אין פודין אחר שמתה אלא תקבר אבל אם הקדיש שחוטה או נבילה לבד"ה ה"ז תפדה כשאר מטלטלין והנה הא שכתב כל המקדיש בהמה בחיי' בין טהורה בין טמאה בין קדשי הבית בין קדשי מזבח זה דווקא קאי על קדשי בד"ה ובקדשי בד"ה אין חילוק בין טהורה לטמאה ובין חי' אבל הא שכתב הרמב"ם בין קדשי מזבח שנפל בהם מום או תמימה הראוי' ליקרב כמו שיתבאר. בקדשי מזבח ודאי בעינן שלא יהיה בעל מום מעיקרו וכן שלא תהא חי' או בהמה טמאה דהא

בתמורה (ד' ל"ג) משוה להו אהדדי דהא אמרינן התם ולתנא דבי לוי דאמר דאפי' בעל מום מעיקרו היה בכלל העמדה והערכה דתני לוי הכל היה בכלל העמדה והערכה ואפי' בעל מום מעיקרו וכן תני לוי במתניתין ואפי' חי' ואפילו עופות וא"כ כיון שבקדשי מזבח בעל מום מעיקרו לא ע"כ חיה ובהמה טמאה נמי לא קדיש וע"כ כתב הרמב"ם אח"כ אבל אם הקדיש שחוטה או נבילה לבדק הבית ה"ז תפדה כשאר מטלטלין וכתב ע"ז הראב"ד דאפי' בקדשי מזבח והכ"מ כתב אומר אני שמ"ש לבד"ה אורחא דמילתא נקט דאין דרך להקדיש למזבח לא שחוטה ולא נבילה:

ולי נראה שבדקדוק נקט הרמב"ם דווקא קדשי ב"ה ושהרמב"ם משמיענו דהעמדה והערכה בעי דווקא מחיים אבל אם הקדיש שחוטה או נבילה הוי כשאר מטלטלין ולא בעי העמדה והערכה וזהו חידוש רק בקדשי בד"ה אבל בקדשי מזבח אין זה חידוש דלא גרע מבעל מום מעיקרו כיון דלא קיימי להקרבה לא בעי העמדה והערכה והכא כיון שמתה והקדישה אח"כ בוודאי לא בעי העמדה והערכה דלא עדיפא מבעל מום מעיקרו ואפי' חי' או טמאה דלא קיימי להקרבה נמי בעי העמדה והערכה ע"כ הוי חידוש דאפ"ה אם הקדיש שחוטה או נבילה לא בעי העמדה והערכה אבל בקדשי מזבח אין זה חידוש:

אך לכאורה מוכח בהרמב"ם דס"ל דלקוח בכסף מ"ש דומה לקדשי מזבח דהא הרמב"ם כתב דיקבר ע"י עורו וכתב השעה"מ ברמב"ם פ"א מה' איסורי מזבח וזה לשונו ודע שכתבנו לעיל דבקדשי ב"ה כיון דאין פודין מדרבנן מותר לפדות משום עורו וכמ"ש התוספות פ"ק דשבועות (ד' י"א) ומדברי רבינו והרע"ב נראה דחלוקים בזה ממ"ש פ"ג דמ"ש דתנן צבי שלקחו בכסף מעשר ומת יקבר ע"י עורו ר"ש אומר יפדה כתבו וז"ל ר"ש אומר יפדה ובהא קמיפלגי דת"ק סבר אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ור"ש סבר פודין הרי מבואר דס"ל דאפי' בקדשי בד"ה אין פודין אותו משום עורו וליכא למימר דצבי הלקוח בכסף מ"ש דינו כקדשי מזבח דא"כ קשה מ"ט דר"ש דקאמר יפדה הן לו יהי' דפודין את הקדשים להאכילן לכלבים אפ"ה לא תפדה מטעמא דבעי העמדה והערכה וכן מפורש בירושלמי הביאו הר"ש. וכיון שכן קשה טובא דמה יענו להה"א דפ"ק דשבועות (ד' א דמבואר בהדי' דבקדשי ב"ה פודין אותו משום עורו ובשלמא להר"ש שפי' דה"ט דיקבר משום דבעינן העמדה והערכה שפיר ניחא וא"כ מוכח מזה דהרמב"ם סובר הלקוח בכסף מעשר דומה לקדשי מזבח:

אך באמת צריך לומר לשיטת הרמב"ם דס"ל דצבי הלקוח בכסף מעשר שני דומה לקדשי מזבח דאל"כ לא יתיישב מה שפסק הרמב"ם (פ"ח מה' מ"ש ה"ו) צבי שלקחו בכסף מעשר שני ומת יקבר בעורו לקחו חי ושחטו ונטמא ה"ז יפדה כשאר פירות שנטמאו

דכיון שפסק הרמב"ם (פ"י מה' ערכין ה' י"ב) דבין קדשי מזבח ובין קדשי בד"ה בעי העמדה והערכה וא"כ איך כתב הרמב"ם שאם לקחו חי ושחטו ונטמא ה"ז יפדה כיון דבעי העמדה והערכה [וזו קושי' גדולה על בעל שעה"מ איך הוה ניחא לי' פיסקא דהרמב"ם וא"כ מוכרחין אנו לומר דסובר הרמב"ם דצבי הלקוח בכסף מ"ש דמי לקדשי מזבח ובקדשי מזבח חי' ובעל מום מעיקרו לא בעי העמדה והערכה ועיין בס' א"ה (דרוש ל' ושם):

עוד שם בירושלמי א"ר יוסי מתניתא אמרה כן חמורה מועלין בה ובחלבה וחלב לאו כמתה היא וכל שהוא טעון פדיון מועלים בו [והוא ט"ס וצ"ל וכל שאין לו פדיון אין מועלין בו (פי' שמוכיח מן המשנה שבהמה טמאה לא בעי העמדה והערכה ואפי' בקדשי בד"ה נמי] דהא אמר מועלין בה ובחלבה וא"כ כיון דחלב לא הוי בר העמדה והערכה וא"כ לא שוי מידי ואמאי מועלין בו כיון דאינו יכול לפדותה דהא בעי העמדה והערכה דהא בא מבע"ח וכן הקשו התוספות במעילה (ד' ט"ו) אמר עולא אר"י קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ד"ת במאי אילימא בקדשי בד"ה אפי' כי מתו נמי לא יהא אלא דאקדיש אשפה לבדק הבית לאו אית בה מעילה והקשה רבינו חיים הכהן הגדול מי דמי אשפה ראוי' לפדות אבל האי בר פדיון דלאו בר העמדה והערכה אלא ודאי דכיון דהוי בהמה טמאה לא בעי העמדה והערכה [ואפי' בקדשי בד"ה נמי].

[**וע**"ז אומר אין תפתירנה לשם הלכות מיתה לית יכול דתנן חמורה (והדברים אין להם מובן כלל ועיין מה שביארתי בספרי (נ"י ס"ט) שנראה להגיה וצריך לומר לשם חליבות פי' ששמה מתחילה עם החלב שעומדת לחלוב וכה"ג הקשו התוספות בחולין (ד' קל"ה) לימא בשהעריך אח"כ וע"ז דחי הא חמורה וחמורה אינה עומדת לחלוב כמו דאמרינן בב"ב (ד' ע"ח) בשלמא פרה איכא לחלבה קא בעי אלא חמור מאי ובספרי א"ה ביארתי והגהתי אין תפתירנה לשם הלכות מיתה צ"ל לשם חליבות מתה פי' החלב שנמצא בקיבתה לאחר מיתה שזה אינו מחובר לבעלי חיים דהא הוא כנוס במעי' וכמו דתנן בע"ג (ד' כ"ט) דקדשי מזבח חלבה הנמצא בתוך הקיבה מותר וכמו דאמרינן שם והלא קיבת עולה חמורה כו' אמרו כהן ששעתו יפה שורפה חי' וע"ז אמר חמורה מועלין בה ובחלבה וע"כ מועלין בה ובחלבה דההיא לא בעי העמדה והערכה דהא הוא כנוס בתוך מעי' וע"ז אומר לית יכול דתנן חמורה דא"כ למאי תני חמורה דמשמע נקיבה היה יכול למיתני בחמור והחלב הנמצא בקיבתו מועלין בה אלא ודאי מדתני חמורה מועלין בה ובחלבה היינו חלב של נקיבה שהיא מחיים]:

וע"ז אומר א"ר חנינא קומי ר' מנא תיפתר כר"ש (פי' דר"ש ס"ל דקדש. ב"ה לא בעי העמדה והערכה כמו דאמרינן בתמורה (ד' ל"ב) אבל לעולם לרבנן דס"ל דקדשי ב"ה בעי העמדה והערכה אפילו בהמה טמאה נמי ועל זה אומר הירושלמי אין כר"ש למה לי חמורה (פי' דאי כר"ש דקדשי ב"ה לא בעי העמדה והערכה א"כ למאי תני דווקא חמורה אלא ודאי משום דאתי ככ"ע ובבהמה טמאה לא בעי העמדה והערכה):

ובזה יתבאר הירושלמי דלא כהק"ע (פ"ד דשקלים ה' ח') ר' אייבא ב"ר נגרי אמר ר' אילא בשם ר' יוחנן טעמא דהדין תני' ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' מה ת"ל טמאה אלא אפי' טמאה באותו השם (פי' טעמי' תנא דאמר אליבא דר"ש המפריש נקיבה לעולה ולאשם ולפסח אינו עושה תמורה כמו דאמרינן בתמורה (ד' כ') ר"ש אומר ועולתו עושה תמורה לפסחו ולאשמו אינו עושה תמורה שאין לך דבר עושה תמורה אלא הרועה להסתאב (דכל מידי דלא חזי לגופא לא נחתא לי' קדושת הגוף א"כ לא בעי העמדה והערכה דהוי כמו בעל מום מעיקרו דלא נחתא לי' קדושת הגוף) ר' זעירא בשם ר"א לא אמר כן אלא ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' כל שאינה ראוי' ליקרב לא כאן ולא במקום אחר והא הם עושים תמורה א"ל אף אני לא אמרתי אלא טמאה ממש וקשי' בדא כתיב והעמיד והעריך וכתב הק"ע ה"ג בהדא כתיב סיומא דתירוצא דר"ז הוא כיון דקרא אייריבטמאה ממש צריכה העמדה והערכה ובש"ק כתב וז"ל כתב המהרא"פ דס"ל דטמאה אינה צריכה העמדה והערכה ודבר תימא הוא שהרי מפורש כתיב ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך וע"כ לא מוקמינן להך קרא ואם כל בהמה כו' בבעל מום אלא באם אינו ענין לטמאה ממש אבל לומר דאין טמאה בעי העמדה והערכה ודאי ליתא עכ"ל. ודבריו תמוהים מאוד דאיך כתב בפשיטות דבהמה טמאה בעי העמדה והערכה הא כל הסוגי' דהכא (פ"ג דמ"ש) שקיל וטרי בזה אם בהמה טמאה בעי העמדה והערכה ואיך כתב בפשיטות דבעי העמדה והערכה ויתבאר במ"א:

פרק ד

הלכה ד

קטע 1

דף ט דתני אמרה הבא לי גיטי (הוא ט"ס וצ"ל אמרה התקבל לי גיטי (והיא הברייתא הובאה בש"ס דילן בגיטין (ד' ס"ג) והלך ואמר לו אשתך אמרה התקבל לי גיטי הוליכו ונתנו לה זכה לה התקבל אם רצה להחזיר לא יחזיר דברי רבי. ר' נתן אומר הוליכו לה ונתנו לה אם רצה להחזיר יחזיר. זכה לה התקבל לה אם רצה להחזיר לא יחזיר. רבי

אומר בכולן לא יחזיר עד שיאמר לו א"א שתקבלי אלא שתוליכי לה כו' רבי הונא אמר נעשה שלוחו ושלוחה איסה אמר כולהן דתנינן שלוחו ושלוחה מגורשת ואינה מגורשת (והוא כמו דאמרינן בש"ס דילן (ד' ס"ג) איתמר התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הילך ותן לה אמר ר' אבא אמר רב הונא נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת למימרא דמספקא לרב אי הולך כזכי דמי אי לאו כזכי דמי. והא איתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר התם ספק ממונא לקולא הכא ספק איסורא לחומרא) כו':

קטע ז

שם בירושלמי ר' עזרי' בעי קומי ר' מנא אף לענין מתנה כן אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו א"ל תמן התורה זיכתה אותה בגיטה. והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה. אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו:

וצריך להבין דמה זה שייכות להא דאמר בתחילה דמספקא לי' אם הולך כזכי או לא. ע"כ נראה לי לבאר כמו שביארתי בספרי נ"י (דרוש ט') מה שהבאתי בספרי ע"י (ס' י"ז) על מה שהקשו הראשונים הרמב"ן והר"ן בפ"י דגיטין ד' ס"ג) איתמר התקבל לי גיטי כו' והקשו הראשונים דאמאי פריך הש"ס מחוב אגט הא אמרינן בגיטין (ד' ל"ב) אמר אביי נקטינן שליח מתנה כשליח הגט למאי נ"מ להילך לאו כזכי עיי"ש מה שתירץ הרמב"ן והר"ן דהא דאמרינן בגיטין (שם) דהילך לאו כזכי היינו אם לא עשתה אותו שליח. דאם עשאתו שליח דמי לפקדון [ועיין תוס' גיטין א ל"ב) בגט לא שייך לומר הילך לאו כזכי שאפי' זכי נמי א מהני ולא נקטי' אלא לסימנא בעלמא ולומר כי היכי דלא מהני הילך בגט לא מהני נמי במתנה. ולכאורה אמאי לא תירצו התוס' דמיירי כשעשאתו שליח אלא דאם עשאתו שליח ה"ל כפקדון. וכמו דאמרינן בגיטין (ד' ס"ג) דנעשה שלוחו ושלוחה וחולצת דמספקא לי' אי הילך כזכי]:

ולכאורה צריך להבין דאיך דמי גט אם עשאתו שליח לחוב או לפקדון אך הענין הוא דבכל מקום שיש שליחות אם אומר הילך הוי כזכי וע"כ בחוב או פקדון שיכול לעשות שליח. דהא החוב והפקדון שלו הוא ע"כ יכול לעשות שליח. וע"כ אפי' אם לא עשאתו שליח הוא מעצמו יכול לעשות שליח לחבירו לזכות. וע"כ בחוב או פקדון אמרינן הילך כזכי משא"כ במתנה דאפי' עשה אותו שליח לא מהני משום דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. ע"כ הילך לאו כזכי. וכמו שכתב הנ"י הטעם דמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו. שא"א לזכות לחבירו מתורת שליחות אלא א"כ נעשה שלוחו של בעל הממון ובמציאה ליכא בעל הממון. וא"כ כיון דליכא שליחות. ע"כ הילך לאו כזכי

משא"כ בגט שהתורה זיכתה אותה והיא יכולה לעשות שליח וע"כ כיון שיש שליחות ע"כ הילך כזכי:
וע"כ אמר שם בירושלמי ר' עזרי' בעי קומי ר' מנא אף לענין מתנה כן אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו (פי' אם במתנה אמרינן נמי הילך כזכי) וע"ז אומר וכי אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו וע"כ כיון דליכא שליחות א"כ הילך לאו כזכי ע"ז אומר תמן התורה זיכתה אותה בגיטה (פי' שהיא יכולה לעשות שליח אפי' בדבר שאינה שלה. כמו דאמרינן בקדושין (ד' מ"א) ושלחה מלמד שהיא עושה שליח או דהתורה זיכתה אותה בגיטה שהיא נפטרת ע"י). והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו:

פרק ה

הלכה א

קטע יא

דף י' כרם רבעי מציינים אותו בקזוזות של אדמה ושל ערלה בחרסית כו' אמר רשב"ג בד"א בשביעית אבל בשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות והצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות האלו כו':
אמר ר' יוחנן אתי' דרשב"ג כמ"ד לעיתותי ערב. דתני ר' דוסא אומר כל מה שילקטו העניים בין העמרים הפקר הרי הוא הפקר ר' יהודא אומר לעיתותי ערב. וחכ"א אין הפקר אנסין הפקר שאין אנו אחראין לרמאין ברם כמ"ד בשחרית לא אתי'. ויש אדם מבקר במחובר לקרקע הוא ט"ס וצ"ל ויש פדיון במחובר לקרקע] א"ר ירמיה אפי' כמ"ד בשחרית אתי' ולאו רשב"ג היא. ועוד דהוא אית לי' משיכתו של מ"ש הוא פדיונו (צ"ל ולאו רשב"ג היא דאית לי' משיכתו של מעשר שני הוא פדיונו) [והאי ועוד מקומו אח"ז] ועוד אלו ראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זה הקדש שמא כלום אמר ר' ירמיה עד דאת מקשי לי למ"ד בשחרית. קשייתי' למאן דאמר לעיתותי ערב. א"ל מאן דאית לי' לעתותי ערב לית לי' לאילין קשייתא עכ"ל:
ונראה לבאר הירושלמי דאתי' כמ"ד לעיתותי ערב (פי' לאחר שנלקט וא"כ הוא בתלוש ע"כ יכול לחלל) ברם כמ"ד בשחרית לא אתי' ויש פדיון במחובר לקרקע:
וע"ז אמר ר' ירמי' ואפי' כמ"ד בשחרית אתי'. ולאו רשב"ג היא דהוא אית ליה משיכתו של מ"ש הוא פדיונו א דאיפשר אתי כמ"ד בשחרית. וכ"ת דהא אין פדיון במחובר קרקע דאתי כרשב"ג דאית לי' משיכתו של מ"ש הוא פדיונו) ויתבאר זה עפ"י מאי דאמרינן

בקדושין (דף נ"ד) ת"ש משך הימנו מעשר ב' סלעים ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים נותן סלע ומשתכר בסלע ומ"ש שלו אילימא ר"מ אמאי משתכר בסלע ונתן את הכסף וקם לו אמר רחמנא אלא לאו ר' יהודה כו' וא"כ אתי מתניתין כר' יהודה דס"ל דמעשר שני ממון הדיוט (ועיין ברמב"ם פ"ח מה' מ"ש ובהשגות הראב"ד ובכ"מ שם ובתו"י) ובירושלמי (פ"ד דמ"ש) אמרינן מתניתין דלא כרשב"ג דתני לעולם משיכתו של מ"ש הוא פדיונו (פי' אעפ"י דמתניתין אתי כר' יהודא דס"ל דמעשר שני ממון הדיוט היינו לקנות במשיכה אבל מ"מ הפדיון הוא בכסף. אבל רשב"ג סובר דמשיכה של מ"ש הוא פדיונו וכיון דהקנין הוא ע"י משיכה ע"כ הוי לענין פדיון ג"כ וא"צ להוסיף סלע על הפדיון וא"כ משוי לי' ר"ג מ"ש כחולין לענין פדיון ג"כ וע"כ פודה במחובר לקרקע נמי וכמו שיש קנין במחובר לקרקע ע"כ מהני לענין פדיון ג"כ) וע"ז אומר א"ר יוסי והיינו וקם לו (פי' דאע"ג דרשב"ג סובר דכיון דמהני משיכה לענין קנין מהני נמי לענין פדיון היינו מה שהוא בדרך פדיון לענין שיהא כדרך פדיון של הקדש ואין פדיון במחובר לקרקע ואיפשר דהקדש אין מתחלל במחובר דאין מעילה במחובר לקרקע ואיפשר דע"כ אין לו פדיון נמי) וע"כ אומר וזהו וקם לו (פי' כיון שהוא בדרך פדיון ליכא בקרקע):

ועוד אלו ראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זה הקדש שמא כלום (פי' דאיך יחול החילול אם אומר כל המתלקט.אם כן החילול הוא לאחר הליקוט. ואיך יכול לחלל כיון שאינו ברשותו.

ומזה משמע דס"ל להירושלמי דאפי' אי אמרינן כל המתלקט היינו שהחילול תחול לאחר שיתלקט וכל הנלקט היינו שאומר לאחר שנלקט כמו ר' דוסא דאמר לעיתותי ערב ולא כהש"ס דילן בב"ק (דף ס"ט) דאי אמרינן כל המתלקט הפירוש הוא שתחול החילול למפרע [וא"כ יהי' תלוי בבירה] וכל הנלקט היינו שאומר בשחרית שתחול החילול לאחר הלקיטה וכמו שכתבו התוס' בד"ה כל הנלקט וכמו שהארכתי בזה בספרי ע"י (ס' ז') וע"כ כיון שכונתו שתחול אח"כ לא תלוי בבירה כיון דאין החילול אלא לאחר שנלקט דאותה שעה הוברר וע"כ לא תלוי מידי בבריר' אבל לשיטת הירושלמי אי אמרינן כל המתלקט היינו שתחול אח"כ וע"כ לא תלוי מידי בבירה וע"כ פריך על מ"ד בשחרית אלו ראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זה הקדש שמא כלום [משא"כ לשיטת הש"ס דילן אי אמרינן כל המתלקט חל למפרע ואז הוא ברשותו רק שהענין תלוי בבירה]:

וע"כ אמר ר' ירמי' על הא דמקשה הירושלמי על מ"ד בשחרית דהיינו כל המתלקט אלו ראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זה הקדש שמא כלום (פי' דאיך תחול החילול

לאח"כ כיון שאינו ברשותו דאלו ראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זה הקדש אינו כלום וע"כ כיון דלא הוי הקדש באופן זה ה"נ לענין חילול) וע"כ אמר ר' ירמי' עד דאת מקשי לי למ"ד בשחרית קשייתא למ"ד לעיתותי ערב דלפי"ז קשי' יותר אי אמרינן שהוא לעיתותי ערב ואומר כל הנלקט והוא מחולל א"כ קשי' יותר אלו ראה ככר מתגלגל בנהר כו' דאיך יכול אדם לחלל על דבר שאינו ברשותו ומשני מאן דאמר לעיתותי ערב לית לי' לאילין קשייתא (פי' דמ"ד לעיתותי ערב לא קשה עליו דאיך יחלל על דבר שאינו ברשותו דאיהו ס"ל כר' דוסא דיכול להפקיר דבר שאינו ברשותו וא"כ ניחא. אך כמ"ד בשחרית דהיינו כל המתלקט וא"כ למאי קאמר בשחרית הוא דמסתמא ס"ל דלעיתותי ערב ליכא למימר משום דאינו יכול לחלל על דבר שאינו ברשותו וע"כ מקשה אלו ראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זה הקדש שמא כלום דאפי' בשחרית נמי לא ניחא כיון דהחלות הוא לאחר שנלקט א"כ איך יכול לחלל דאלו ראה ככר מתגלגל בנהר אעפ"י שעדיין לא נכל לתוך הנהר אפ"ה אינו יכול להקדיש משום דבסופה יאבד בנהר והכא נמי אעפ"י שעומד בשחרית ואומר כל המתלקט אעפ"כ כיון דחלות הפדיון הוא לאחר שנלקט ע"כ לא מהני החילול וכל זה הוא לשיטת הירושלמי אבל לשיטת הש"ס דילן דכל המתלקט היינו שתחול למפרע וא"כ ניחא שפיר דהחילול הוא מעת שהי' ברשותו אך שיהי' תלוי בברירה כמו שביארתי ודוק:

והנה איפשר לומר עוד כמו שביארתי בספרי ע"י (ס' ז') דאי כל הנלקט איפשר לומר דאפי' אי אמרינן דאין אדם יכול לחלל על דבר שאינו ברשותו אעפ"כ יכול לחלל בתורת זכי' ושליחות והיינו דווקא אי אמרינן כל הנלקט אבל אי אמרינן כל המתלקט א"כ איך יכול לחלל בתורת זכי' ושליחות כיון דבשעה שאמר לא הי' יכול המלקט לחלל א"כ אינו יכול לחלל בתורת זכי' ושליחות:

וכמו שהבאתי בספרי א"ה (דף י"ד) מה שהקשה הקצה"ח (ס' שנ"ד) דאפי' בשמיטה ג"כ אינם יכולים הבעלים לחלל מצד זכי' דהא בשעת אמירה המלקטים עצמם נמי אינם יכולים לחלל דהא הוי לדידהו דשלב"ל ומצד הבעלים פשיטא דלא מהני כיון שמתנה שלא תחול החילול עד אחר לקיטה וע"ש שהארכתי בזה. אך לשיטת הירושלמי דהפי' דכל המתלקט היינו שמחלל במחובר שתחול החילול אח"כ וכל הנלקט היינו שאומר אח"כ א"כ בשעה שהוא אומר יכול לחלל בתורת זכי' ושליחות משא"כ כל המתלקט אין לומר בתורת זכי' ושליחות אעפ"י שחל לאח"כ לשיטת הירושלמי אעפ"כ הא בשעה שאמר אינו יכול לעשות שליח דהא הוי לדידיה דשלב"ל וע"כ אומר דמאן דאמר לעיתותי ערב לית לי' כאילין קשייתא דהא יכול לומר בתורת זכי' ושליחות אך כיון שאומר דאתי

כרשב"ג כמ"ד לעיתותי ערב כו' גבי לקט והתם אין לומר בתורת זכי' ושליחות דהא אכתי לאו דידהו שנא נתייאשו הבעלים וכמו שכתבו התוספות שם בד"ה כל שלקטו העניים וא"כ מוכרחין אנו לומר דס"ל דיכול להפקיר מה שאין ברשותו. ועיין בספרי נ"י (ס' כ"א) ודוק:

[**אך** לכאורה צריך להבין דמאי קאמר ר' יוחנן על דרשב"ג דקאמר והצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות האלו ואתי כמ"ד לעתותי ערב כו' ברם כמ"ד בשחרית לא אתי' ויש אדם פודה (כצ"ל) במחובר לקרקע א"כ תקשה על דר' דוסא גופא דקאמר ר' דוסא כל מה שילקטו העניים בין העמרים הפקר דאיך יכול להפקיר כל מה שילקטו העניים דאיך יכול להפקיר אח"כ הא אינם ברשותו וכמו שאומר כמ"ד בשחרית לא אתי' ויש אדם פודה במחובר לקרקע:

ע"כ נראה לי שהוא כמו דאמרינן בכתובות (ד' נ"ט) אמר רבי אלעאי לא אלו האומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדיש מי לא קדשה מתקיף לה ר' ירמי' מי דמי התם בידו להקדישה הכא אין בידו לגרש את עצמה כו' אלמא דאם יכול להקדיש מעכשיו יכול נמי להקדיש אח"כ אע"ג דהוי דבר שלא בא לעולם וא"כ הכא נמי איפשר לומר דע"כ יכול לומר בשחרית כל מה שילקטו העניים יהא הפקר אע"ג דבשעת חלות החילול ליתא ברשותו אעפ"כ עכשיו הוא ברשותו וכיון שיכול להפקיר עכשיו ע"כ חל נמי לאח"כ וע"כ אמר ר' יוחנן דהא דאמר רשב"ג דהצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות האלו אתי כמ"ד לעתותי ערב דלמ"ד בשחרית לא אתי' ויש אדם פודה במחובר לקרקע דמ"ד בשחרית ניחא דע"כ יכול להפקיר אח"כ כיון שיכול להפקיר אותה ההפקר גופא מעכשיו אבל בפדיון אינו יכול לפדות עכשיו ויש אדם פודה במחובר לקרקע וא"כ כיון שאינו יכול לפדות עכשיו וא"כ איך חל אח"כ הא אח"כ ליתא ברשותו וע"ז אומר אתי' כמ"ד לעיתותי ערב (ומ"ד לעיתותי ערב לית לי' כאילין קשייתא דס"ל דיכול לחלל על דבר שאינו ברשותו הכא נמי יכול להפקיר וכמו שאומר הירושלמי אבל למ"ד בשחרית לא אתי' ויש אדם פודה במחובר לקרקע וא"כ איך תחול אח"כ):

וכה"ג אמרינן בירושלמי (פ"ג דקדושין ה' ה' ופ"ג דנדרים ה' ה') הרי הנטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות טלית זו כו' חזקי' אמר פדאן חזרו לקדושתן ר' יוחנן אמר פדאן פדויין (פי' דפליגי בזה אם פדאן עד שלא קצצו אם חוזרות לקדושתן דהא אמר עד שיקצצו וכמה דאיתא בנדרים (ד' כ"ח) אמר בר פדא פדאן חוזרות וקדושות פדאן חוזרות וקדושות כו' אמר חזקי' פדאן חוזרות וקדושות ור' יוחנן אמר פדאן פדויין כו' אמר ר'

יוסי מ"ד חזקי' כשפדאן הוא אבל אם פדאן אחר פקע מהם קדושתן מחלפא שיטתי' דר' יוסי תמן הוא אומר פדאן אחר פקע מהם קדושתן והכא הוא אמר נשאת לאחר לא פקע ממנו קדושין (פי' דזהו כמו שאומר בש"ס דילן בנדרים (שם) ואשה נמי כפדאוה אחרים דמי') ואיך קאמר ר' יוסי דאם נתן לה פרוטה שתהא מקודשת לאחר שיגרשנה מקודשת והא אשה כפדאוה אחרים דמי' וע"ז משני לא צריכא אלא כשנתן לה שתי פרוטות א' מכבר וא' לכשיגרשנה (פי' וע"כ כיון שבידו לקדשה עכשיו בידו נמי לקדש לאח"כ (והוא כמו שכתב הר"ן שם בשם הרשב"א דנהי דבעיין לא אפשיטא הכא אפ"ה איכא למיפשטא מהא דאמר בכתובות (ד' נ"ט) הא לא דמי אלא לאומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדש דקדשה וטעמא דכיון שבידו להקדישה עכשיו אעפ"י שיבוא זמן שלא יהא רשות בידו יכול הוא עתה להקדישה לכשיהיה הרשות בידו כו') ופ"ז אומר הירושלמי דע"כ לא פקעו ממנה הקדושין הוא משום שנתן לה שתי פרוטות אחת מכבר וא' לכשיגרשנה:

וא"כ איפשר לומר הכא נמי דע"כ קאמר ר' דוסא דעומד בשחרית ואומר כל מה שילקטו עניים דיהא הפקר ואע"ג דחלות ההפקר הוא בשעה שאינו ברשותו אעפ"כ כיון דבידו להפקיר עכשיו ע"כ יכול גמי אף לאח"כ כשאינו ברשותו (ואעפ"י דיש לחלק דהתם בכתובות (ד נ"ט) אומר שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדש יהיה ברשותו אח"כ והכא אומר שיהא הפקר לכשלא יהיה ברשותו אך איפשר לומר דר' דוסא ס"ל דאין חילוק והטעם כיון דיכול להפקיר מעכשיו) ור' יהודא אפשר דס"ל דזה אין פעולה דהא לאח"כ אינו ברשותו רק שסובר דאפילו אינו ברשותו יכול לחלל וכמו שאומר בירושלמי דמ"ד לעיתותי ערב לית לי' אילין קשייתא:

ובזה יתבאר הא דאמרין (פ"ד דסוכה ה' ב') ומלמדין אותו לומר כל מי שיגיע לולבי לידו הרי הוא לו מתנה כו' ר' יעקב דרומאי בעי מתניתין דלא כר' דוסא דר' דוסא אמר בשחרית אדם צריך לומר כל מה שילקטו העניים היום בין עמרים הפקר הרי הוא הפקר ר' יודא אומר לעיתותי ערב וחכ"א אין הפקר אנסין הפקר (ופי' הק"ע מתניתין דלא כר' דוסא והאי דלא כמו אלא ונדחק שם לפרש לענין הפקר אנסין. ולי נראה לפרש כמו שביארתי דאמר מתניתין כר' דוסא כו' (כצ"ל) פי' דמתניתין דתנן דמלמדין אותו לומר כל מי שיגיע לולבי לידו הרי הוא לו מתנה ומשמע דדווקא תחילה בעוד שלא בא ליד אחר אבל לאחר שבא ליד אחר אינו יכול לומר דהרי הוא לו מתנה וא"כ איך מהני מה שאומר תחילה ולא ס"ל להירושלמי כמו שכתב הש"א (ס' צ"ג) דלהקנות במתנה למי שהוא ברשותו יכול להקנות לו אעפ"י שאינו ברשותו וכתבשם דמהירושלמי פ"ד דסוכה

ראי' לדבריו ולע"ד נראה לפרש כמו שביארתי והירושלמי ס"ל דאפי' לאותו שהוא תחת רשותו אינו יכול להקנות לו במתנה והטעם רק משום דיכול להקנות עכשיו במתנה יכול להקנות אח"כ נמי וע"ז אומר דע"כ מהני אם אמר לו מתחילה אעפ"י שבעת חלות המתנה אינה ברשותו דהא אמר כל מי שיגיע לולבי לידו הרי הוא לו מתנה דהיינו לאחר שיגיע וע"כ אמר רבי יעקב דרומאי מתניתין כרבי דוסא דיכול להקנות מתחילה שתחול אח"כ המתנה בעת שאינו ברשותו ודלא כר' יהודא דלר' יהודא כיון שיכול להפקיר אחר שילקט ה"נ יכול להקנות לאחר שהגיע לידו המתנה וא"כ לא היה צריך לומר מקודם כל מי שיגיע לולבי הרי הוא לו מתנה אלא ודאי דאתי כרבי דוסא דלאח"כ אינו יכול להקנות וע"כ צריך לומר מקודם וחל לאח"כ אעפ"י שאז הוא אינו ברשותו וכמו דאמרינן בירושלמי שם תמן את אמר אין הפקר אנסין הפקר והכא את אומר הפקר אנסין הפקר ומשני תמן על על דעתי' הוא מפקיר (וצ"ל הכא על דעתי' הוא מפקיר ברם התם כצ"ל) על כרחי' הוא מפקיר ואיפשר שע"ז סמך הש"א (שם) שיש ראי' לדבריו מהירושלמי פ"ד דסוכה היינו על הא דמסיק דתמן בע"כ הוא מפקיר דע"כ אינו יכול להפקיר משא"כ הכא דמדעתי' הוא מפקיר כיון שלא גזלו ע"כ יכול להקנות זו במתנה וע"כ אמר דאתי' כמ"ד לעתותי ערב דכמ"ד בשחרית לא אתי' ויש אדם פודה במחובר לקרקע דהא אינו יכול לפדות עכשיו כיון שהוא מחובר אך שאומר כל המתלקט שתחול החילול אח"כ וזה לא מהני אך ק"ק דהא בידו לתלוש וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה וכמו דאמרי' בקדושין (ד' ס"ב) ובירושלמי (פ"ג דקדושין) בעון קומי ר' יוחנן מה בינה לאומר ה"ז תרומה על המחוברין הללו שיתלשו אמר לון תמן יש בידו לתלוש אך אפשר לומר דזהו אם מתנה לאחר שיהיה ברשותו אבל אם מתנה שתחול לאחר שתצא מרשותו ע"כ לא מהני):

הרי נתבאר דלהירושלמי לא תלוי מידי בברירה. משום דסובר דבין אם אומר בשחרית ובין אם אומר לעיתותי ערב כונתו שתחול אח"כ. ופליגי רק בזה אם יכול להפקיר דבר שעכשיו ברשותו שתחול ההפקר לאחר שתצא מרשותו ודוק. אבל הש"ס דילן סובר דאע"ג דעכשיו הוא ברשותו ויכול להפקיר אעפ"כ אינו יכול להפקיר שתחול ההפקר לאחר שתהי' ביד אחר. ולא דמי להא דאמרינן בכתובות (ד' נ"ט) שדה זו שאני מוכר לכשאקחנה ממך קנה התם היינו משום שתחול לאחר שיקח ע"כ מהני כיון שהוא עתה בידו שתחול לאחר הלקיחה. וכן בשתי פרוטות חל לאחר שיגרשנה. אבל לא כשיפקיר לאחר שתצא מרשותו. וע"ב מפרש הש"ס דילן דתלוי בברירה והא בעומד בשחרית ואומר כל המתלקט היינו שתחול למפרע וע"כ תלוי בברירה.

ועדיין צריך לבאר דמפני מה אינו אומר כמו הש"ס דילן דהצנועין מניחין את המעות ואומרי' כל הנלקט הפי' הוא דהיינו כל המתלקט חל מעיקר' וא"כ ניחא שפיר דאז הוא ברשותו. וכ"ת דהטעם הוא דא"כ תלוי בבריר' ופלוגתא דתנאי הוא זה אינו דהא ר"י אמר אתי' דרשב"ג כמ"ד לעיתותי ערב כו'. וא"כ כיון דהא דצנועין היינו לרשב"ג [וכן אמרינן בתחילה חברי' אמרין יאות אמר רשב"ג וקשי' על דרבנן לא ביום הוא מצויין ולא בלילה הוא גונב (פי' לרשב"ג ניחא דמיירי בשביעית וא"כ כיון דהפקירא הוא א"צ לגנוב. וע"כ הם מציינים. אבל לדברי רבנן א"כ קאי בשאר שני שבוע וא"כ הם צריכים לגנוב. והגניבה היא בלילה וא"כ מאי מהני הציון. ואמר לון ר' מנא מביום הוא כי הא דא"ר חנינא חתר בחשך בתים יומם חתמו למו פי' שהם צריכים לידע מביום וע"כ מהני ציון: **וע"כ** כיון דאתי כרשב"ג ורשב"ג אית לי' ברירה כמו דאמרינן בירושלמי (פ"ו דדמאי) תני ישראל ועו"ג שקנו שדה בסורי' הרי הוא כטבל ומעשר מעורבין זה בזה דברי רבי רשב"ג אומר חלקו של ישראל חייב ושל עו"ג פטור כו' וכן אמרינן בגיטין (ד' מ"ז) וא"כ סובר רשב"ג דיש ברירה אפי' אם אינו מתנה ומברר דבריו מכש"כ אם מתנה ומברר דבריו. וא"כ מפני מה אינו מפרש כשיטת הש"ס דילן דהפי' הוא דכל המתלקט. וא"כ אז הוא ברשותו

ע"כ נראה לי לבאר עפ"י מה שהקשו התוס' בב"ק (ד' ס"ט) בד"ה כל כו' וא"כ כי קאמר כל המתלקט הא לא הי' מועיל למה שגדל אח"כ. וי"ל דמ"מ מה שהי' יכולים לתקן הי' מתקנים. ועוד דשמא הי' בטל ברוב. ואע"ג דדבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל מכל מקום מדאורייתא בטיל עכ"ל:

אך זהו דווקא לשיטת הבבלי אבל לשיטת הירושלמי הוא מדאורייתא. וכמו דאמרינן בירושלמי (ספ"ג דחלה) הי' צריך לתרום ד' חמש חביות מן הבור מעלה את הראשונה עפ"י הבור ואומר הרי אלי תרומה הוי בעי מימר מ"ד מעלה את הראשונה אין הטבל בטל ברוב. ומ"ד מעלה כולן עפ"י הבור הטבל בטל ברוב (כצ"ל). ר' אבהו בשם ר' יוחנן הקיף ביניהון מ"ד מעלה עפ"י הבור תורם מן המוקף. מ"ד מעלה את הראשונה עפ"י הבור אין תורם מן המוקף. וא"כ רשב"ג בודאי סובר דאין הטבל בטל ברוב דאי פליגי א"כ סובר דאין הטבל בטל ברוב. ואי אמרינן דהקיף ביניהון א"כ ג"כ סובר דאין הטבל בטל ברוב ועיי"ש ודוק וכבר ביאר שם בביאורי על הירושלמי וכן ר' יוחנן גופי' סובר שם דאין הטבל בטל ברוב. וכבר ביארתי בכמה מקומות דאי אמרינן דאין הטבל בטל ברוב הוא מדאורייתא משום דהוה כמין במינו ואפי' רבנן דר"י נמי סברי דלא בטל. וכמו שהאריך הר"ן בנדרים (ד' נ"ב) והירושלמי ס"ל דהוה דאורייתא וא"כ לא נוכל לומר

דהפי' הוא דכל המתלקט. דא"כ אין תקנה דהא הירושלמי ס"ל דאין הטבל בטל ברוב. וכן רשב"ג סובר דאינו בטל ברוב וא"כ הוה מין במינו ולא בטל. וא"כ אי איפשר לומר כל המתלקט דא"כ אין תקנה למה שגדל אח"כ:

ובזה יש לבאר הירושלמי ריש פרקין כרם רבעי זוגא שאל לרבי מה ניתני כרם רבעי או נטע רבעי א"ל פוקון שאלון לר' יצחק רובא דבחנת לי' כל מתנית' נפקון ושאלון לי' א"ל קדמיי' כרם רבעי ותנינא נטע רבעי ר' זעירא מקבל לסביא דהוון ביומוי דר' יצחק רובא דלא בחנון כל מתניתא מיניה:

והנה התוי"ט הקשה ע"ז דמאי השיב רבי לזוגא ששאלו לר' יצחק שהמשניות בחונות אצלו והרי רבי חיברם ע"ש שנדחק בזה:

ולי נראה לבאר עפ"י מה שביארתי והוא דאי אמרינן כל המתלקט תלוי בבירה וא"כ לדברי רבי קשה מהא דצנועין דהא רבי לית לי' בירה כמו דאיתא בירושלמי (פ"ו דדמאי) דר' לית לי' בירה כמו דאמרינן התם תני ישראל ועו"ג שקנו שדה בסוריא הרי הוא כטבל ומעשר מעורבין זה בזה רשב"ג אומר חלקו של ישראל חייב חלקו של עו"ג פטור וא"כ לדברי רבי דלית ליה בירה. א"כ מה מועיל מה שאמרו הצנועין כל המתלקט אך דיש לחלק בין היכא דמתנה ומברר דבריו כמו שכתבו התוס' בגיטין (דף כ"ה) ועיין בב"ק (דף ס"ט) דפריך והא ר' יוחנן לית ליה בירה א"כ לא מחלק הש"ס הכא בין היכא שמתנה ומברר דבריו לאינו מתנה. ואם כן ליכא למימר דאמרו כל המתלקט:

ועוד דאי הוה כל המתלקט א"כ תקשה קושית התוס' דהא אין תקנה למה שגדל אח"כ. ומה שכתבו התוס' דבטל ברובא ודשיל"מ לא הוי רק מדרבנן וא"כ תקשה לשיטת הירושלמי דס"ל דהוה דאורייתי' כמו שביארתי לעיל וכמו דאמרינן בירושלמי (ספ"ג דחלה) לקט דלעת להיות מפריש עלי' והולך ה"ז לוקט ובא ורושם עד כאן תרומה דברי רבי רשב"ג אומר לוקט ומחשב כמו שהוא למוד הוון בעו מימר מ"ד עד כאן תרומ' טבל בטל ברוב ולמ"ד לוקט ומחשב כמו שהוא למוד אין הטבל בטל ברו' ומשני א"ר בא כדי שיהי' זקוק ליתן לשבט ביניהון וכבר ביארתי שם דכ"ע ס"ל דאין הטבל בטל ברוב מדאורייתי' וכן אמרינן שם היה צריך לתרום ד' חמש חביות מן הבור מעלה את הראשונה עפ"י הבור ואומר ה"ז תרומה וכן השני' וכן השלישית דברי רשב"ג רבי אומר מעלה כולן עפ"י הבור ואומר הרי זו תרומה הוון בעי מימר מ"ד מעלה את הראשונה עפ"י הבור אין הטבל בטל ברוב ומ"ד מעלה כולן עפ"י הבור הטבל בטל ברוב (כצ"ל) ר"א בשם ר' יוחנן הקיף ביניהון (פי' אבל באמת כ"ע סברי דאין הטבל בטל ברוב מדאורייתא וא"כ אי אמרינן דכל המתלקט א"כ אין תקנה למה שגדל אח"כ דלא בטל ברוב מן התורה):

אך כל זה הוא אי אמרינן כרם רבעי. אבל אי אמרינן נטע רבעי והתוס' כתבו בריש קדושין בשם יש מפרשי' דאי אמרינן כרם רבעי אעפ"כ נטע רבעי אסור מדרבנן וא"כ לא קשה מה שהקשינו דהא אין ברירה אי אמרינן כלהמתלקט דאיפשר לומר דבדרבנן מודה רבי דיש ברירה ואף דאמרינן שם דפליגי ר' ורשב"ג בסוריא דאיפשר לומר דזה דווקא אי אמרינן דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר אבל אי אמרינן דיש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר א"כ פליגי בא"י אהא כמו דאמרינן בגיטין (דף י"ז) וא"כ איפשר דרבי מודה דבדרבנן יש ברירה:

וגם מה שהקשיתי אהא דאין הטבל בטל ברוב מן התורה וא"כ דשיל"מ לא בטיל מן התורה אעפ"כ ניחא דהא אמרינן שם א"ר בא מה פליגין ר' יוחנן וריש לקיש בטבל שנטבל ד"ת אבל בטבל שנטבל מדבריהם כ"ע מודו דהטבל בטל ברוב וא"כ הכא נמי בדרבנן בטל ברובא

ואעפ"י שביארתי שם דבסתם דשיל"מ אפי' בדרבנן לא בטיל אך בטבל שכל עיקר דהוי דשיל"מ הוא מצד שאיפשר להפריש עליו. וא"כ אם נאמר בהיפוך דאדרבא כיון שהוא בטל ע"כ אין על מה להפריש. וע"כ בדרבנן תפשינן צד השני לקולא ואמרינן דלא הוי דשיל"מ. וא"כ הכא נמי כיון דהוי מדרבנן ע"כ תפשינן צד השני. דכיון דבטלו אין מה לפדות. ולפי פי' השני שביארתי דהטעם הוא משום דדשיל"מ הוי כמו מין במינו לר' יהודא ואמרינן בחולין דף צ"ט) שאני ציר דזיעה בעלמא הוא ואף שביארתי שם דמ"מ אסור מדרבנן משום שעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר והא דטבל דרבנן בטל הוא מצד שאי איפשר להפריש ממקום אחר ומיני וביה הוי הוצאה מרובה ע"ש. אעפ"כ כיון דמדרבנן הוא לא איכפת להו וכל מה שהיו יכולים לתקן היו מתקנים וא"כ לדברי רבי צריך לומר נטע רבעי וע"כ זוגא שאל לרבי אי כרם רבעי אי נטע רבעי

אך אעפ"כ לכאורה עדיין לא ניחא דאפי' אמרינן נטע רבעי אעפ"כ איך היו מתקנים כרם רבעי דהוי דאורייתא וע"כ איפשר לומר דכרם רבעי היו מציינים אותו בקוזוזות אדמה אך בנטע רבעי היו מתקנים יותר עפ"י חילול ובכרם רבעי היו מציינים אותו בקוזוזות אדמה:

[**אך** לפי זה תקשה אהא דאמרינן התם והצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט יהא מחולל ואמרינן בירושלמי שם ויציין (פי' אמאי לא ציינו) ומשני אם הוא מציין איך נקרא צנוע (פי' וע"כ היו מחללין שאם יציין א"כ יהא פירסום ולא יהא צנוע) וא"כ לפי"ז כיון דסוף כל סוף היה צריך לציין בקוזוזות אדמה א"כ סוף כל סוף לא יהי' צנוע וא"כ אמאי לא ציינו אפי' בנטע רבעי):

ע"כ מביא הירושלמי אח"כ תני כרם רבעי היו מציינים אותו בקזוזות אדמה שהוא לשעה ושל ערלה בחרסית כחיוורא שהוא יותר מכן ושל קברות בסיד שהוא יותר מכן וכמו שכתב הרמב"ם פ"ט מה' מעשר שני ונטע רבעי מי שהיה נטע רבעי בשנת השמיטה שיד הכל שוה צריך לציינו בקזוזות אדמה כדי שיכירו בו כו' שאם ציינו בקזוזות אדמה שמא יתפרדו וכמו דאמרינן בירושלמי שמה שהוא לשעה הקילו בציונו וע"כ מה שהיו מחללין בנטע רבעי הוא משום שהיו יכולים לתקן יותר שהציון של קזוזות אדמה לא הוי סימן כל כך ורצו לשנות שלא ליתן הסימן של ערלה וע"כ היו מציינים ובזה נתבאר מה דזוגא שאל לרבי איך תני כרם רבעי או נ"ר]:

ועדיין צריך לבאר מה שהקשה הט"א בר"ה (דף י"ד) דאי אמרינן דנטע רבעי הוא דרבנן א"כ איך הפקיעו חכמים מתרומות ומעשרות ע"ש שהאריך בזה וגם כתב דבירושלמי (פ"ז) דפיאה משמע דלב"ה דס"ל דרבעי ממון גבוה הוא ויש לו חומש וביעור ופטור מפרט ועוללות משום דגמר קודש קודש ממ"ש ה"נ פטור מן המעשרות וא"כ איך תקנו נ"ר דהוי מדרבנן וא"כ יפקיעו מתרומות ומעשרות:

ולי נראה דאדרבא לשיטת הירושלמי ניחא דאמרינן (שם) בירושלמי ר' בא בר כהן בעי קומי ר' יוסי כדברי מי שחייב בפרט מהו שתהא חייבת בחלה ולי נראה שצ"ל כדברי מי שחייב בחלה מהו שתהא חייבת בפרט (פי' לדברי ר' יהודה דס"ל דמ"ש ממון הדיוט הוא וחייב בחלה וכמו דאמרינן שם עיסת מ"ש כר"מ פטורה מן החלה כר' יהודא חייבת בחלה וכמו דאמרינן בפסחים (דף ל"ז) וע"כ מיבעי לי' כדברי מי שחייב בחלה דהיינו לר' יהודא דס"ל מעשר שני ממון הדיוט א"כ יהא חייב בפרט) וע"ז א"ל ולא ר' יהודא היא וסברין מימר כל הדא הלכתא כר' יהודא כב"ש (פי' א"כ לפי"ז יהי' ר' יהודא דס"ל דמ"ש ממון הדיוט הוא כב"ש אלא ודאי דאפי' ר' יהודא מודה דס"ל דפטור מן הפרט כב"ה והוא דלא כשיטת הש"ס דילן בקדושין (דף נ"ד) דאמרינן הלכה כר"מ במעשר הואיל וסתם לן תנא כותי' כו' דתנן כרם רבעי ב"ש אומרים אין לו חומש ואין לו ביעור כו' אי כר' יהודא אמאי האמר מעשר שני ממון הדיוט הוא אלא לאו כר"מ אלמא דס"ל להש"ס דילן דתלוי הא דפרט כר"מ ולא כר' יהודא וא"כ הלכה כר"מ אבל לשיטת הירושלמי דלא תלוי זה בזה א"כ הלכה כר' יהודא דמעשר שני ממון הדיוט הוא וא"כ חייב בחלה וכש"כ דחייב בתרומה דהא בחלה כתיב תרי זימני עריסותיכם וכן אמרינן בירושלמי (פ"ק דחלה) מעשר שני שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה ר' יונה כמ"ד אינו כנכסיו ברם כמ"ד כנכסיו הוא חייב וא"כ לפי"ז ניחא דלשיטת הירושלמי הוי נטע רבעי רק מדרבנן ולא הפקיעו כלל מתרומות ומעשרות דהא רבעי חייב במעשרות לרבי יהודא

דלשיטת הירושלמי הלכתא כותי' וא"כ איפשר לומר דלשיטת הירושלמי אפילו מאן דתני כרם רבעי נ"ר הוא מדרבנן ולשיטת הש"ס דילן מאן דתני כרם רבעי נ"ר פטור לגמרי:

והנה יש עוד לבאר על מה דזוגא שאל מרבי אי כרם רבעי אי נטע רבעי והוא דהתוס' כתבו בב"ק (דף ס"ט) והצנועין מניחין את המעות אי שביעית נוהג בכרם רבעי כו' צריך לומר דצנועין אשאר שני שבוע קיימי דאי אשביעית כיון שהי' זוכים מן ההפקר לא הי' יכולים לחלל:

וא"כ אי אמרי' דאשביעית קאי א"כ צריך לומר כל המתלקט דאי כל הנלקט כיון שהי' זוכים מן ההפקר לא הי' יכולים לחלל וא"כ אי אמרינן כל המתלקט א"כ בודאי הוא נ"ר ולא כרם רבעי דהוי מדרבנן כמו שהוכחתי לעיל אבל אי אמרינן דשביעי' אינו נוהג ברבעי א"כ איפשר לומר כל הנלקט ואעפ"כ לא זכו מן ההפקר (דאי הי' זוכים מן ההפקר א"כ אינו שלו וגרע משאינו ברשותו]:

והנה בעיקר הדין אם שביעית נוהג ברבעי נראה לי דתלוי בזה אי אמרינן דשביעית נוהג מדאורייתא וע"כ ודאי נוהג שביעית ברבעי ג"כ דהוי אפקעתא דמלכא [ועיין בירושלמי (ספ"ז דפיאה) דשביעית נוהג אפי' בהקדש שכתוב ושבתה הארץ שבת לה' אפי' דבר שהוא לה' שביעית חלה עליו] אבל אי אמרינן דשביעית הוא מדרבנן וכבר ביארתי לעיל (רפ"ה דפיאה) דאי אמרינן דשביעית דרבנן א"כ מחוייב להפקיר מחמת מצות חכמים וא"כ בכרם רבעי דעד שלא פדאו הוא אסור בהנאה כמו ערלה [וכמו שהוכיח בש"א מהא דפ"ק דבכורות (דף ט') דמ"ש אסור בהנאה א"כ רבעי נמי אסור בהנאה ועי' בקדושין (ד' ל"ח) והא דאמרינן בב"ק (ד' ס"ט) דשרי בהנאה פי' רש"י ע"י פדיון וא"כ איך יפקיר וכמו דאמרינן בפ"ק דפסחים (דף ו') דלאחר שש דלאו ברשותו קאי לא מצי לבטולי וא"כ אין שביעית נוהג ברבעי אך דיש לחלק קצת הא דברבעי יכול לפדותו או להעלותו ואיפשר דע"כ יוכל להפקיר] וכן משמע מהתוס' דב"ק (ד' ס"א) שכתבו וי"ל דלא דמי דהקדש מאחר שהוקדש יצא מרשו' הבעלים אבל כרם רבעי זכאי להוליכם בירושלים אך לפי מה שכתב הש"א (ס' צ"ו) דמ"ש בגבולין אינו קרוי עריסותיכם שלכם משום דשאני מ"ש שאסור בהנאה בדבר האסור בהנאה לא הוי של בעלים וא"כ ה"נ בכרם רבעי וא"כ לא יכול להפקיר נמי ודוק:

וא"כ אי אמרינן דשביעית הוא מדאורייתא' וא"כ נוהג ברבעי וא"כ לא מצינן למימר כל הנלקט דאז הוי אינו שלו אלא ודאי דכל המתלקט הוא וא"כ צריך למימר דתנינן נטע רבעי אבל אי אמרינן דשביעית בזמן הזה הוא דרבנן א"כ ליכא שביעית ברבעי וא"כ

איפשר לומר דכל הנלקט הוא וא"כ לרבי דס"ל דשביעית בזה"ז דרבנן וכמו דאמרינן (רפ"י דשביעית) אפי' כמ"ד מעשרות ד"ת מודה בשמיטה שהוא מדבריהם דתני וזה דבר השמיטה רבי אומר שני שמיטין הללו שמיטה ויובל בשעה שהיובל נוהג שמיטה נוהג ד"ת פסקו יובלות שמיטה נוהגת מדבריהם וכן אמרינן בגיטין (דף ל"ז) וא"כ לדברירבי דאין שביעית בזמן הזה מדאורייתא וא"כ שביעית אינו נוהג ברבעי וא"כ איפשר לומר דהוה אמר כל הנלקט וא"כ ניחא אפי' בכרם רבעי דכיון דחל אח"כ לא תלוי בבריה וכן לא קשה מהא דנתגדל אח"כ ואינו בטל ברוב מדאורייתא לשיט' הירושלמי דדב' שיש לו מתירין אינו בטל ברוב מדאוריי'

והנה במה שביארתי יתבאר הירושלמי זוגא שאל לרבי מה ניתני כרם רבעי או נטע רבעי והנה התוי"ט פירש דקדמיי' כרם רבעי היינו המשנה ראשונה ותניינא נטע רבעי היינו המשנה השני' דכרם רבעי הי' עולה לירושלים מהלך יום א' לכל צד מטעם דר' יוחנן שהי' התקנה לבסוף על כל הפירות וכמו דאמרינן בר"ה (דף ל"א) כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות] והוא דוחק ובשנות אלי' פירש דקדמיית' היינו הג' משניות הראשונות כרם רבעי ובאחרונה נטע רבעי והוא מפני שבג' הראשונות לא שייך אלא כרם דהיינו בראשונה משום דקתני שם ושל קברות בסיד והיינו כרם העומד בקברות מציינים אותו בסיד מפני הטומאה וזהו דווקא בכרם שהבוצר לגת הוכשר אבל בנטע אין בו טומאה והמשנה הב' הוא ג"כ בכרם שהבוצר לגת הוכר אבל בנטע אין בו טומאה והמשנה הב' הוא ג"כ בכרם דווקא מפני הגזירה שגזרו שיהא עולה כדי שיהי' יין מצוי לנסכים כו' ומשנה הג' קתני פרט ועוללות שהוא אינו אלא בכרם אבל לא בשאר נטעים לכך קתני בה כרם אבל באחרונה שהוא שייך גם בשאר נטעים קתני נטע רבעי עיין שם. אך לפי מה שפירש הרע"ב ושל קברות שלא יכנס שם כהן ונזיר אם כן למאי תנא כרם רבעי.

ע"כ נראה לי לבאר עפ"י מה שביארתי דלרבי שאומר דשביעית בזמן הזה דרבנן היינו שחכמים גזרו שיהי' מפקיר בשביעית וא"כ בכרם רבעי דאסור בהנאה מדאורייתא וכמו שפירש ר"ת בקדושין (דף ל"ח) דהא דקאמר והוא הדין לערלה בשתים דקאי ארבעי והוא דאיסורו איסור עולם ואיסור הנאה וא"כ לרבי דאמר דשביעית בזמן הזה דרבנן א"כ איך ינהוג שביעית בכרם רבעי אבל בנטע רבעי שהוא מדרבנן איפשר שינהוג שביעית דכיון דאינו אסור רק מדרבנן הוי שלו וע"כ נוהג שביעית בנטע רבעי:

והנה ב' משניות יש שמוכיחות ששביעית נוהג ברבעי הא' היינו הא דהצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות האלו ולשיטת הירושלמי זהו מדברי רשב"ג וכמו דאיתא בירושלמי אתי' דרשב"ג כמ"ד לעיתותי ערב וא"כ משמע

דשביעית נוהג ברבעי וכן מוכח ממשנה ה' שם דתנן כיצד פודין נטע רבעי מניח את הסל עפ"י שלשה ואומר כמה אדם רוצה לפדות לו בסלע על מנת להוציא יציאות מביתו כו' ובשביעית פודהו בשוי' ופי' הרע"ב שאין שכר שמירה ולא עבודת קרקע פודהו בשוי' וא"כ מוכח מזה דשביעית נוהג ברבעי. ולכאורה יש להקשות על דברי התוס' שכתבו בב"ק (דף ס"ט) והצנועין מניחין את המעות או שביעית נוהג בכרם רבעי כדמשמע כו' וצריך לומר דצנועין אשאר שני שבוע קיימי דאי אשביעית כיון שהי' זוכים מן ההפקר לא הי' יכולים לחלל עכ"ל. ולכאורה הוא תמוה דהא ממתניתין דלקמן מוכח דשביעית נוהג ברבעי וכמו דתנן ובשביעית פודהו בשוי' אך לפי מה שביארתי איפשר לומר משום דלקמן תנן כיצד פודין נטע רבעי ובנטע רבעי כיון שהוא מדרבנן בודאי שביעית נוהג אפי' לרבי משא"כ בכרם רבעי כיון שאסור בהנאה מדאורייתא איפשר דאין שביעית נוהג:

וע"כ זוגא שאל לרבי על ב' המשניות שמוכח מתוכן ששביעית נוהג ברבעי. וא"כ לרבי דס"ל דשביעית בזמן הזה דרבנן. וא"כ איך שייך שתקנו חכמים שיפקיר כיון שאין יכול להפקיר באיסורי הנאה. וא"כ צריך לומר דקתני נטע רבעי ונטע רבעי אינו אסור בהנאה אלא מדרבנן. וע"כ שביעית שהיא מדרבנן נוהג בו:

וע"ז אמר לון שאלון לר' יצחק רובא דבחנת לי' כל מתניתא ואמר להם שקדמיי' כרם רבעי ותנינא נטע רבעי והוא דבאמת אין שביעית נוהג בכרם רבעי לרבי רק בנטע רבעי שאינו אלא מדרבנן. וע"כ בתנינא נטע רבעי. דאל"ה איך תנן ובשביעית פודהו דבכרם רבעי שאסור בהנאה מדאורייתא איך יכול להפקיר. אבל בקדמיי' דווקא כרם רבעי ואע"ג דבכרם רבעי כיון שאסור בהנאה מדאורייתא א"כ איך שייך הפקר אך באמת במשנה ראשונה אינו מוכח ששביעית נוהג בכרם רבעי ואע"ג דהצנועין הוא מדברי רשב"ג דאינו צריך לתקן רק בשביעית. אך באמת אינו מוכח וכמו שכתב מהר"ם דלעולם אין שביעית נוהג בכרם רבעי אלא שה"ק רשב"ג בשביעית שכל פירות חולין הפקר הם ויסברו העוברים שגם כרם זה הוא חולין ולא יהי' יודעים שהוא של כרם רבעי ויאכלו בלא פדיון לכך מציינים אותו שלא יבוא לידי מכשול. אבל לעולם אימא לך שאין שביעית נוהג בו אלא שהעוברים לא יהי' יודעים שהוא של כרם רבעי ויסברו שגם הוא הפקר ואיפשר שמפני זה אמרו התוס' כדמשמע ממילתי' דת"ק ר"ל משמעות בעלמא והמהרש"א כתב דמה דקאמר רשב"ג בד"א בשביעית דהפקר נינהו. האי לישנא משמע דכרם רבעי גופי' הפקר נינהו בשביעית. אך זה הלשון הוסיפו בש"ס דילן. אבל במשנה קאמר סתם אמר רשב"ג בד"א בשביעית אבל בשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות:

וא"כ אינו מוכח דשביעית נוהג בכרם רבעי והטעם משום דהוה איסורי הנאה וע"כ אין שביעית בזמן הזה נוהג דרבנן כיון דהוי איסורי הנאה. וע"כ מיירי דווקא בכרם רבעי שהוא מדאורייתא. וע"כ אין שביעית נוהג בכרם רבעי וע"כ הי' מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות האלו ולא קשה דאיך יכולים לחלל כיון שכבר זכו מן ההפקר דליכא למימר שיוכל להפקיר וע"כ הי' אומרים כל המתלקט. דהא רבי לית לי' ברירה ואפי' בדרבנן כמו שהוכחתי לעיל מהירושלמי (פ"ו דדמאי) ישראל ועו"ג שלקחו שדה בסורי' הרי הוא כטבל ומעשר מעורבין זה בזה כו' [דבא"י אין קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשר א"כ משמע דרבי לית ליה ברירה אפי' בדרבנן [ועוד דלשיטת הירושלמי כבר ביארתי דכל המתלקט נמי לא חל עד לאח"כ אלא דהחילוק הוא דאם הוא כל הנלקט אז אומרים לאחר שלקטו. וכל המתלקט הי' אומרים תחילה קודם שלקטו אבל החלות היא אח"כ. וא"כ קשה קושי' התוס' דאיך יכולים לחלל כיון שכבר זכו מן ההפקר. וע"כ מיירי בכרם רבעי דליכא שביעית והא דהצנועין מיירי בשביעית היינו משום דבשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות. אבל בשביעית דהיתירא קא אכיל משום דבשביעית הוי הפקר ע"כ הי' הצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט כו' אבל באמת מיירי בכרם רבעי שאין שביעית נוהג בכרם רבעי וע"כ לא הי' זוכין מן ההפקר. ע"כ הי' יכולין לחלל וע"כ אמר לון קדמיי' כרם רבעי (פי' המשנה הראשונה דמיירי ברבעי בשביעית מיירי דווקא בכרם רבעי) ותנינא נטע רבעי (פי' המשנה תנינא דמיירי ג"כ בשביעית דתנן ובשביעית פודהו בשוי' שמזה מוכח דשביעית נוהג ברבעי מיירי דווקא בנטע רבעי דבכרם רבעי כיון דאסור בהנאה מדאורייתא. ושביעית בזמן הזה דרבנן דהיינו שצריך להפקיר. א"כ איך יכול להפקיר. וע"כ מיירי דווקא בנטע רבעי שאינו אסור בהנאה רק מדרבנן. וע"כ שביעית נוהג ויכול להפקיר. וע"כ תנינא פי' המשנה השני' דמיירי ג"כ בשביעית ברבעי. צריך לומר דווקא בנטע רבעי. וע"כ אמר להם ר' יצחק רובא קדמי' כרם רבעי ותנינא נטע רבעי. וקאי רק על ב' המשניות דמיירי בשביעית ברבעי ודוק (ועיין במשנה ה' ואם הי' הכל מופקר כו' ודוק). אך זהו דוחק קצת דכיון דנטע רבעי הוי מדרבנן גזירה אטו כרם רבעי ולפי מה שביארתי לא יהי' נוהג שביעית בזה"ז בכרם רבעי ובנ"ר יהי' נוהג ודוק:

הלכה ג

קטע ט

דף י"ב ר' אבהו אמר אתפלגון ריב"ח וראב"ע וריב"ח אמר אין נותנים מעשר לכהונה וראב"ע אמר נותנין מעשר לכהונה מתיב ריב"ח לראב"ע והא כתיב ואכלתם אותו בכל

מקום בא ואוכלו עמו בקבר א"ל מהו בכל מקום בעזרה א"ל והא כתיב אתם וביתכם ואשה נכנסת לעזרה ר' בא משתעי ההן עובדא ראב"ע הוה יליף מיסב מעשרא דחדא גינה והיה לאותה גינה שני פתחים א' למקום טומאה וא' פתוח למקום טהרה נפק ר' עקיבא לגבי' א"ל פתח ההן וסתם ההן אין אתא א"ל בא בדרך הזה א"ל אין שלח תלמידי' אמור לו אתם כתיב שמע ראב"ע אמר מרצעה דעקיבה בן יוסף בא לכאן באותה שעה החזיר ראב"ע כל המעשרות שנטל אמר ריב"א בשרותא בעיא מולייי סבא דקיסה מיני' וביי' כל גומרא דלא כויא בשעתה לא כויא עכ"ל:

והנה בספרי נ"י (דרוש ט') ביארתי דצריך להבין דמ"ט אין נותנים לשלוחו של כהן ואין לומר דבעינן שיהא הוא דווקא עושה המצוה ולא שישלחם ע"י שליח דמ"מ אמאי לא יתן ליד שלוחו של כהן דכיון דמטא ליד שליח הרי הוא כאלו מטא ליד כהן ולמה לא יתנו ליד שלוחו של כהן:

ואיפשר לומר דהירושלמי לטעמי' כמו דאמרינן בירושל' (פ"ד דמ"ש) בעי קומי ר' מנא אף לענין מתנה כן (פי' אם עושה שליח לקבל מתנה וזה אמר לו הולך אם הוי כזכי אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו א"ל תמן התורה זיכתה אותה בגיטה היא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו אלמא דס"ל להירושלמי דבמתנה לא יכול לעשות שליח משום דאינו עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו (ואע"ג דהירושלמי ודאי ס"ל דיכול לזכות מתנה ע"י אחר היינו מתורת שהוא מזכה אבל לא מתורת שליחות ומשום דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו וע"כ אם אמר לו הילך במתנה אעפ"י שזה עשה אותו שליח אין אדם עושה שליח במתנה וע"כ אם אמר לו הולך הולך לאו כזכי דהא מתורת זכי' לא הוי דלא אמר לו רק הולך וע"כ אמרינן בגיטין (ד' ל"ב) נקטינן שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט מאי נ"מ שהולך לאו כזכי עיי"ש:

ולכאורה צריך להבין דאעפ"י שאין הכהן יכול לעשות שליח לקבל מתנה דבר שאינו שלו אעפ"כ למה אינו יכול לזכות לו ואיפשר לומר דהטעם כיון דטובת הנאה אינה ממון ע"כ לא יוכל לזכות לו דהא אין לו בה ממון. וכ"ת הא קיי"ל המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו היינו משום דכיון דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי' אבל הכא ליכא למימר מגו דזכי לנפשי' דהא השליח אינו כהן וכה"ג אמרינן בירושלמי (פ"ה דמ"ש) ר' רדיפה אמר אתפלגון ר' ירמי' ור' יוסי חד אמר הראוי ליטול זכה וחד אמר הראוי ליתן זכה והא מתניתין פליגא על מ"ד הראוי ליטול זכה דתנינן תמן עישור שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף ומקומו מושכר לו ור"ע ראוי ליטול הוה (פי' דאיך זכה לעניים ע"י

ר' עקיבא הא ר"ע אינו ראוי ליטול מעשר עני שהיה עשיר אלמא דלא בעינן רק שיהא ראוי ליתן) פתר לה קודם שהעשיר (פי' שאז היה יכול ליטול לעצמו בתורת עני וע"כ היה יכול לזכות ע"י) ואפילו תימא משהעשיר יד פרנס כיד העני מילתיה דריב"ל אמרה הראוי ליטול זכה דאמר ריב"ל בבעה"ב עשיר נחלקו אבל בבעה"ב עני מתוך שראוי ליטול זכה וע"כ אינו יכול ליתן לשליח כיון דשליח ממש לא הוי דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו ומתורת זכי' לא יכול לזכות כיון דטובת הנאה אינה ממון:

וע"כ כיון דסתם ר"ע הגינה והיה צריך ראב"ע ללילך דרך בית הקברות ולא היה יכול ללילך ושליח לא יכול לעשות דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו וע"י ישראל לא מצי זכי דהא לאו בר זכי' הוא שאין ראוי ליטול לעצמו וכהן אחר נמי לא מצי ללילך וע"י בן לוי נמי אי איפשר דלבתר דקנסינהו עזרא לא שקלי לויים כלל כמו שכתבו התוספות בכתובות (ד' פ"ו) דמשני התם אין בתר דקנסינהו עזרא. ועיין ביבמות (ד' פ"ו) וע"כ כיון שביארתי שטובת הנאה אינה ממון וע"כ לא יכול לזכות ע"י שליח ועיין בגיטין (ד' ל') במזכה להם ע"י אחר ובאמת כתבו האחרונים שזהו דווקא אי אמרינן טובת הנאה ממון ועל כן אומר אין שלח תלמידי' א"ל אתם כתיב.

והנה (שם) בספרי כתבתי דלא תקשה על זה מהא דאמרינן בחולין (ד' קל"ב) האי כהנא דאית לי' צורבא מרבנן בשיבבותי' ודחיקא לי' מילתא טובא ליזכו לי' מתנתא ואע"ג דלא אתא לידי' במכירי כהונה ולוי' אלמא דיכול לעשות שליח היינו דווקא במכירי כהונה ולוי' וע"כ יכול לעשות שליח וכמו שכתבו התוספות בב"ב (ד' קכ"ג) הכא במכירי כהונה ולוי' וכתבו התוספות דבכל דוכתא עביד מכירי כהונה ולוי' מוחזק בפ' כל הגט (ד' ל'):

ובזה נראה לי כעת לבאר הירושלמי דקאמר ר' בא משתעי עובדא ראב"ע הוה יליף מיסב מעשרא דחדא גינה כו' והיה לאותה גינה שני פתחים כו' אין שלח תלמידי' אתם כתיב. דלמאי אמר דהוה יליף מיסב מעשרא ע"כ איפשר לומר דע"כ אמר דהוה יליף מיסב מעשרא דא"כ כיון דהוה יליף מיסב מעשרא א"כ הוה כמו מכירי כהונה וא"כ כיון שביארתי שמכירי כהונה ולוי' הוי כמו שהוא מוחזק וא"כ הוי כמו חוב ויכול לעשות שליח דלא אמרינן בזה לומר אין אדם עושה שליח לקבל מתנה דבר שאינו שלו כיון דאינו יכול לחזור בו וכמו שכתב הקצה"ח (ה' נחלות ס' רע"ח) שהביא שם מה שכתב המהרי"ל דמכירי כהונה אינו יכול לחזור ועדיף ממתנה מועטת והביא ראיה מב"מ (דף ו') גבי תקפו כהן ובמ"א הארכתי בזה וע"כ יכול לעשות שליח ור"ע אמר שאפילו במכירי כהונה נמי אינו יכול לעשות שליח:

וכן משמע קצת בבכורות (ד' מ"ח) אמר רבא ואיתימא ר"פ הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק כו' לא נחלקו אלא בחצר בעה"ב ורועה כהן ר' טרפון סבר אקנויי מקני לי' בחצירו וניחא לי' דלתעביד מצוה בממוני' וה"ל כשנים שהפקידו אצל רועה כו' ור"ע סבר כיון דאית לי' פסידא לא מקנה לי' מידי כו' והתוספות כתבו בבכורות (ד' ל"ה) בד"ה מימר אמר לא שביק צורבא מרבנן ויהיב לדידי והא דאמר בסוף פ"ב ופרק י"ח) בחצר בעה"ב ורועה כהן דלר"ש אקנויי אקני לי' מקום בחצירו ואפי' ר"ע לא פליג אלא משום דאית לי' פסידא לא מקנה ליה מידי התם מיירי במכירי כהונה או שאוהבו רגיל ליתן לו וא"כ כיון דלר"ע לית ליה מכירי כהונה שיהא כמוחזק ואפי' במקום פסידא וע"כ סובר שאינו יכול לעשות שליח. אבל ראב"ע ס"ל דבמכירי כהונה יכול לעשות שליח וע"כ אמר לו עקיבא בתורמילו ועיין רש"י שפי' דר"ע רעי' דכלבא שבוע הוה ודוק. ולקמן יתבאר יותר בזה [וע"ז אמר ריב"א בשרותא בעיא כו' כל גומרא דלא כויא בשעתה לא כויא ופירש המפרש שלא הניח ר"ע את ראב"ע לעמוד על דבריו בתחילתו דכיון שאינו מקיים בתחילתו שוב לא מקיים ולפי מה שביארתי הוא אדרבא שע"כ טרח ר"ע כל כך מפני שלא מיחה בתחילתו והכי משמע (פ"ב דחגיגה) אמר ריב"א הדא כסא בשרותא כו' כל גומרא דלא כויא בשעתה לא כויא וכתב הק"ע כל גחלת שאינה שורפת בתחילתה שוב אינה שורפת שמצטננת וצריכה אש הרבה כך מפני ששתק הלל בתחילה הוצרכו לפעולות חזקות לקבוע הלכה כותי' והכא נמי מפני ששתק בתחילה. וע"כ נעשה ראב"ע ממכירי כהונה וע"כ היה לו להביא ראיות שאינו יכול לעשות שליח]. אך באמת אין ראי' דר"ע לא ס"ל דמכירי כהונה הוי מוחזק אלא דס"ל כיון דאיכא פסידא לא מקנה לי' מידעם ודוק:

אך עכ"ז לא ניחא לפי מה שביארתי דאם הוא ממכירי כהונה יכול לעשות שליח וע"כ אעפ"י שסתם ר"ע את הפתח ולא יכול לכנוס רק דרך בית הקברות אעפ"כ יכול לעשות שליח אעפ"י שאין אדם עושה שליח לקבל מתנה דבר שאינו שלו אעפ"כ אם הוא ממכירי כהונה יכול לעשות שליח. עכ"ז מהו שאומר כל גומרא דלא כויא בשעתה כו' הוא זהו רק לענין לעשות שליח ולא לגוף הפלוגתא אם יטול מעשר כהונה או לא:

ע"כ נראה לי לבאר יותר והוא עפ"י מה שביארתי בספרי א"ה וכעת אוסיף לבאר דהנה בספרי א"ה (דרוש כ"ב) אהא דאמרי' ביבמות (ד' פ"ו) בשלמא למ"ד קנסא לעניים אלא למאן דאמר לכהנים אמאי אהדר לפתחא דבי קברי הכי קאמר לי' אי בתורת קנסא אית לך אי קא אתית בתורת חלוקה לית לך כו' וכתב המהרש"א בח"א דקאמר לי' אי אתית בתורת קנסא אית לך כו' מלשון זה משמע דלא ידע ר"ע דעתי' דראב"ע. וק"ק דא"כ אמאי

אהדר לפתחא דבי קברי דשמא בתורת קנסא קא שקיל לה. וי"ל דה"ק לי' אי בתורת קנסא הא אית לך דהיינו שיש לך עושר כדאמר פ' במה בהמה ולא הי' לך ליטול קנס רק להניחו לעניים. ולפי דרך זה יש נפרש הא דקאמר עקיבא בתרמילו פי' דהיינו כלי של עני שהוא רוצה לזכות במעשר ראשון לעניים בתורת קנסא עכ"ל:

[**ולכאורה** צריך להבין דמהיכא מוכח דבתורת קנסא אית לי' אבל בתורת דינא לית לי' אך הענין עפ"י מה שביארתי לעיל דאינו יכול לעשות שליח משום דאהדר לפתחא דבי קברי וא"כ לא יכול לעשות כהן שליח דהא אינו יכול לכנוס לבית הקברות וישראל אינו ראוי ליטול וכיון שאינו ראוי ליטול אינו נעשה שליח ולענין אם יכול לעשות שליח לבן לוי תלוי בזה דאי אמרינן דמדאורייתא נותנים מעשר לכהונה א"כ לבתר קנסא לא שקלי גויים כלל כמו שכתבו התוספות בכתובות (ד' כ"ו) וביבמות (ד' פ"ו) וא"כ אינו יכול לעשות שליח את בן לוי דהא אינו ראוי ליטול אבל אם מדאורייתא אין נותנים מעשר לכהונה א"כ לבתר קנסא הוא בין לכהנים בין ללויים וא"כ יכול לעשות שליח את בן לוי:

וע"כ אמר לו אי בתורת קנסא אית לך ואי בתורת חלוקה לית לך וכמו שכתב המהרש"א דר"ע לא ידע דעתי' דראב"ע וע"כ אמר לו אי בתורת קנסא אית לך והוא דאם ס"ל דמדאורייתא אין נותנים מעשר לכהונה והא שכהנים נוטלים הוא רק משום קנסא וא"כ לבתר קנסא הוא בין לכהנים בין ללויים וע"כ אית לך שתוכל לעשות שליח אבל אי בתורת חלוקה לית לך דהיינו אם מדאורייתא נותנים מעשר לכהונה א"כ לבתר קנסא הוא רק ללוי וא"כ לא יכול לעשות שליח דהא הכהן אינו יכול לכנוס דרך בית הקברות ולויים וישראלים אינם נעשים שלוחים דהא אי מדאורייתא נותנים מעשר לכהונה א"כ לבתר קנסא הוא רק לכהנים וע"כ לא שקיל בן לוי כלל וע"כ אמר לו אי בתורת קנסא אית לך (פי' אם סברת דמדאורייתא אין נותנים מעשר לכהונה והא שאתה נוטל הוא רק בתורת קנסא ע"כ תוכל לעשות שליח את בן לוי דהא לוי נמי שקיל אבל אם בתורת דינא לית לך דהא לא תוכל לעשות שליח כיון דאתה נוטל בתורת חלוקה א"כ לבתר קנסא הוא רק לכהן וא"כ אינו יכול לעשות שליח)

אך שיש להבין מאי דאיתא בירושלמי (שם) באותה שעה החזיר ראב"ע כל המעשרות שנטל אך הענין הוא כמו דאמרינן בב"ב (ד' י"ג) אי בדמי לא ניחא לי אי במתנה כתיב שונא מתנות יחי' וכן אמרינן בחולין (דף מ"ד) ר"א כי הוי משדרי לי' מידי לא שקיל. וכי מזמני לי' לא אזיל אמר לא קא בעי מר דאחי' דכתיב ושונא מתנות יחי' וא"כ אם הוא בתורת קנסא א"כ הוא ככל המתנות כיון שמדאורייתא א"צ ליתנו לכהן. וא"כ הוי בכלל מתנה דבשלמא אם הוא מדאוריית' א"כ רחמנא זכי להו ומדרחמנא קא אכלי. ומשמי'

הוא דזכי לי' וכמו דאמרינן בפסחים (ד' ע"ב) מפני מה לא באת אמש לביהמ"ד, א"ל עבודה עבדתי א"ל כל דבריך אינן אלא ד"ת וכי עבודה בזמן הזה מנין. א"ל הרי הוא אומר עבודת מתנה אתן את כהונתכם וא"כ זהו בתורת עבודת מתנה וכמו דאמרינן בחולין (דף ק"ל) ר' יהודא בן בתירא אומר משפט מלמד שהמתנות דין וא"כ לא הוי מתנה. וכמו שכתב הרמב"ם נתן תרומה לכהן כו' אלא נוטלים בכבוד שעל שולחן המקום הם אוכלים כו'. וא"כ אם הוא בתורת חלוקה מצי אכיל אבל אם הוא בתורת קנסא הוי בכלל מקבלי מתנות וכתיב שונא מתנות יחי' אבל באמת סובר ראב"ע דהכהן נוטל מעשרות מדין תורה קודם קנסא נמי וקנסא הוי רק לכהנים ואפ"ה מצי שקיל דלא בעינן שיהא ראוי ליטול אלא אפי' הוא אינו ראוי רק ליתן נמי מצי שקיל כמו דפליגי בזה בירושלמי. וא"כ כיון שמדין חלוקה שקיל א"כ הוא לדידי' עבודת מתנה. וע"כ לא שייך בהא שונא מתנות יחיה אך דלפי"ז לוי לא מצי שקיל וא"כ לא יכול לעשות שליח. וע"ז אמר עקיבא בתרמילו ואנא חיי דאם ר' עקיבא רוצה לזכות בשביל עניים זהו דווקא אם הוא עני (וכפי' המהרש"א בח"א) לשיטתי' דר' עקיבא דבעינן ראוי ליטול אבל אם הוא עשיר לא יכול לזכות לעניים ואנא חיי דלדידי ס"ל דלא בעינן ראוי ליטול). ונטל בתורת חלוקה. דראב"ע סובר דלכהן וללוי ולבתר קנסא הוא רק דווקא לכהן. וע"כ יכול ליטול בתורת חלוקה ואע"ג דלא מצי משוי שליח דלא בעינן שיהא ראוי ליטול אלא רק מי שהוא בתורת נתינה. אך לדעת ר"ע אין לעניים רק אם הוא עני וע"ז אמר עקיבא בתרמילו ואנא חיי:

אבל לפי מה שביארתי איפשר לפרש דהא דבעי דווקא ראוי ליטול היינו אם הנותן רוצה לזכות להמקבל ע"י שליח. ע"כ סובר דבעינן שיהא דווקא ראוי ליטול ואפי' אם נאמר דאפי' עושה אותו שליח לקבל מתנות ואפ"ה אם אין ראוי ליטול אינו זוכ' עד דמטי לידי' דכהן דאינו יכול לעשו' שליח לקבל מתנה. דאין אדם עושה שליח לקבל מתנה דבר שאינו שלו. אך במכירי כהונה כיון דצריך ליתן לו דווקא על כן הוי כמו חוב ויכול לעשות שליח. וע"כ יכול לעשו' ראב"ע שליח לקבל המעשרות. ואעפ"כ סובר דנותנים מעשר לכהונה מן התורה ולא בתורת מתנה דהא שונא מתנות יחי' אלא כיון שהוא מן הדין הוא בתורת עבודת מתנה. ומשמי' קא זכו ליה. (ועוד דכיון דהוא ממכירי כהונה א"כ הוא בתורת חוב):

אבל ר"ע אפ"ל דל"ל מכירי כהונה הוי כמו חוב ויכול לעשות שליח וכמו שהבאתי קצת ראי' מהא דבכורות (ד' י"ח) דרועה כהן לא מקני לי' מקום אע"ג שהוא ממכירי כהונה וכמו שכתבו התוס' וע"כ אמר לראב"ע אי בתורת קנסא אית לך שיכול לעשות שליח

לבן לוי אבל אי בתורת חלוקה לית לך דא"כ לבתר קנסא אינו יכול לעשות שליח וכמו שביארתי. אך אם הוא נוטל בתורת קנסא א"כ הוא מקבל מתנות. וכתיב שונא מתנות יחי' אבל ראב"ע שקיל בתורת מכירי כהונה ובתורת חלוקה וא"כ לא הוי בכלל מתנה. והא שעשה שליח הוא מחמת שהוא ממכירי כהונה. ור"ע לטעמי' דלית ליה מכירי כהונה שיהיה מוחזק כל כך בהאי פלוגתא דרועה וע"כ אמר עקיבא בתורמילו ואנא חיי דשקיל בתורת חלוקה ויכול לעשות שליח משום שהוא ממכירי כהונה. וכמו שביארתי על מה שאומר הירושלמי (פ"ה דמ"ש) אמר ר"י ב"א בשרותא כו' כל גומרא דלא כויא בשעתא לא כויא דאם לא היה מניחו בתחילה היה טוב יותר שלא היה ממכירי כהונה: [**ובזה** יתבאר דמה שסתם הפתח הוא שראב"ע לא יכול ליתן המעשר ועל מה זה אמר ראב"ע מרצעה דעקיבא בן יוסף בא לכאן ע"כ נ"ל והוא שר"ע הסביר נו בזה שלא יטול המתנה משום דכתיב שונא מתנות יחי' והוא מפני דאם ירצה לעשות שליח לא יוכל. דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו (ובתורת זכי' בעינן שיהא דווקא ראוי ליטול וכמו שהארכתי בזה] וא"כ יבין מזה ראב"ע דכיון שלא יכול לעשות שליח א"כ הוי בתורת מתנה. דאם הוא בתורת חוב היה יכול לעשות שליח אלא שהוא בתורת מתנה. וע"כ לא יכול לעשות שליח וא"כ יבין מזה דכיון דלא יכול לעשות שליח א"כ הוי בתורת ע"כ לא ירצה לקבל מתנה אפינו בעצמו. ועל כן אמר מרצעה דעקיבא בן יוסף בא, לכאן אבל הוא נטל בתורת מכירי כהונה ועל כן יכול לעשות שליח ושקיל בתורת חלוקה. ועל כן אמר עקיבא בתורמילי ואנא חיי]:

הלכה ה

קטע יב

פרק ה' דמ"ש. רבי ירמיה רבי חייא בשם רשב"ל מתניתא משנחשדו להיות נותנים מעשר לכהונ' הדא מסייע לרבי יוחנן בחדא ופליגא עלוי בחדא. פליגא עלוי דתנינן וכן בת כהן ללוי לא תאכל בתרומה ולא במעשר. ניחא בתרומה לא תאכל. במעשר ממ"נ כהנת היא תאכל לוייה היא תאכל. ר' הילא בשם ר' יוחנן כמאן דאמראין נותנין מעשר לכהונה הוי הוא אמר נותנין מעשר לכהונה עכ"ל:

והנה הירושלמי הזה צריך ביאור והמפרשים הלא הוא המהרא"פ והק"ע והפ"מ כולם פירשו על אופן א' ודבריהם דחוקים למאוד. וע"כ צריך אני להאריך ולהביא באריכות מה שביארתי בס' א"ה (דרוש כ"ב):

והנה שם כתבתי וזה לשוני ויתבאר הענין עפ"י מאי דאמרינן בירושלמי (פ"ה דמ"ש) יוחנן כה"ג העביר הודי' מעשר והנה איתא שם בירושלמי תחילה שמה שתיקן ריב"ז

כולן לשבח דאמר ר"י יוחנן כה"ג שלח ובדק בכל ערי ישראל ומצאן שלא היו מפרישין אלא ת"ג בלבד והוא כמו דאמרינן בש"ס דילן בשילהי סוטה (דף מ"ח) יוחנן כה"ג העביר הודי' מעשר. מ"ט אמר ריב"ח לפי שאין נותנים אותו כתיקונו דרחמנא אמר דיהבי ללוים ואנן קא יהבינן לכהנים (ופירש"י דקנסינהו עזרא כדאמרינן ביבמות וכיון דאין נותנים אותו כתיקונו אינו יכול לומר וגם נתתי ללוי כו'

וא"כ צריך להבין הא דאמרינן שם (ספ"ה בירושלמי) מילתי' דריב"ל אמרה מהם לגנאי ומהם לשבח דאמר ר"ח כו' משבא אלעזר בן פתורה ויהודה בן פתורה הי' נוטלין אותן בזרוע והי' ספיקא בידו למחות ולא מיחה והעביר הודי' מעשר זו לגנאי:

וצריך להבין במאי פליגי שתחילה אומר שזהו לשבח וריב"ל אמר שהוא לגנאי על שהי' נוטלים בזרוע והי' בידו למחות ולא מיחה והעביר הודי' מעשר. ע"כ נראה לי שריב"ל אזיל לטעמי' דאמרינן בירושלמי (פ"ה דמ"ש) ביומוי דריב"ל בקשו להמנות שלא יתן מעשר לכהונה אמרין מאן ייעול ריב"ל דהוא מסייע לליואי עאל וסייע לכהנים אמר בעשרים וד' מקומות נקראו הכהנים לויים וזה א' מהן והכהנים הלוים בני צדוק וכמו דאמרינן ביבמות (דף פ"ו) ואידך כדריב"ל דאמר בכ"ד מקומות נקראו הכהנים לויים וא"כ מוכח שריב"ל סובר דמדאורייתא נותנים לכהנים מעשר ג"כ וא"כ מה דקנסינהו עזרא היינו שלא יתנו רק לכהנים:

והנה התוס' הקשו ביבמות (דף פ"ו) דלראב"ע שאמר דמדינא דאורייתא נמי שקלי כהנים וא"כ אמאי העביר הודי' מעשר מחמת דיהבי לכהנים והוא אומר וגם נתתי' ללוי הא מדינא דאורייתא נמי נוטל הכהן אלא שעזרא קנס שלא יטלו אלא הכהנים וא"כ כיון דמדאורייתא נוטל הכהן ואפ"ה הי' אומר וגם נתתי' ללוי כו' השקיפה כו' וא"כ אמאי ביטל ריב"ז וידוי מעשר ונדחקו התו' דמ"מ כיון דנצטוו לתתו אף ללוים כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם וכשמפקיעין אותו מלויי' לתת לכהני' אין זה כמצותו והירושלמי לא ניחא לי' בזה וע"כ אמר ריב"ל שהי' לגנאי על שהי' נוטלים בזרוע והוא לא מיחה וביטל וידוי מעשר מחמת שהי' נוטלים בזרוע:

וזהו דווקא לשיטת ריב"ל אבל לר' יוחנן שאומר דכולן לשבח והוא שסובר כמ"ד אין נותנים מעשר לכהונה מדאורייתא וא"כ לאחר קנסא נוטלים כהנים ולויים א"כ ניחא בפשיטות דע"כ ביטל וידוי מעשר דהמעשר שנותנים לכהונה אינו יכול לקרות וגם נתתי' ללוי כיון שמדאורייתא לא נקראו הכהנים לויים וא"כ כיון שלא נקראו לוים והא דנותנים לכהנים הוא רק מטעם קנסא וע"כ ביטל וידוי מעשר וכמו דאמרינן בש"ס דילן

בסוטה (דף מ"ז) לפי שאין נותנים אותו כתיקונו דרחמנא אמר דיהבי ללויים ואין קא יהבין לכהנים:

ובזה יתבאר הירושלמי ר' ירמי' ר' חייא בשם ר"ל מתניתא משנחשדו (ואיפשר שצ"ל) משהתחילו להיות נותנים מעשר לכהונה (פי' וע"כ ביטל וידוי מעשר מחמת שאין נותנים אותו כתיקונו) הדא מסייע לר' יוחנן בחדא ופליגא עלוי בחדא פליגא עלוי דתנן וכן בת כהן ללוי לא תאכל בתרומה ולא במעשר ניחא בתרומה לא תאכל במעשר ממ"נ כהנת היא תאכל לוי' היא תאכל (פי' דתנן ביבמות (דף פ"ו) וכן בת כהן ללוי לא תאכל בתרומה ולא במעשר מי ניחא ומקשה ניחא בתרומה לא תאכל משום דמאורסת ללוי אלא אמאי לא תאכל במעשר דממ"נ תאכל דבשלמא אי אמרינן דמדאוריי' נותנים לכהונה דכהנים איקרו לויים וא"כ לבתר קנסא הוא רק לכהנים וע"כ כיון שהיא מאורסת ללוי ע"כ לא תאכל אבל לדברי ר' יוחנן שאומר כמ"ד אין נותנים מעשר לכהונה א"כ מדאורייתא אין נוטלים הכהנים כלל וא"כ לבתר קנסא נוטלים הכהנים עם הלויים וא"כ בת כהן שהיא מאור ללוי אמאי לא תאכל ממ"נ אם בתורת כהונה או בתורת לוי' א"כ ממ"נ תאכל וכה"ג מקשה הש"ס דילן ביבמות (ד' פ"ו) במאי אוקימתא כר' מאיר אימא סיפא בת לוי מאורסת לכהן כו' לא תאכל בתרומה ולא במעשר הכא מאי זרות איכא]:

וע"ז אומר ר' הילא בשם ר' יוחנן כמ"ד אין נותנים מעשר לכהונה הוי דו אמר נותנים מעשר לכהונ' (כך הוא הגי' בסוף סוטה) (פי' כיון דאמרי' ר' הילא בשם ר' יוחנן כמ"ד אין נותנים מעשר לכהונה א"כ מסתמא יש מ"ד דנותנים מעשר לכהונה וע"כ מתניתין אתי כמ"ד נותנים מעשר לכהונה וא"כ כיון דמדאורייתא נותנים מעשר לכהונה א"כ לבתר קנסא אינו נותן רק לכהונה וע"כ כיון שהיא מאורסת ללוי ע"כ אין נותנים לה מעשר [וכ"ת א"כ איך תנן התם במתניתין וכן בת ישראל לא תאכל במעשר הא לבתר קנסא לא שייך מעשר ללוים לשיטת הירושלמי דס"ל דמתניתין סברה דנותנים מעשר לכהונה מדאורייתא וא"כ לבתר קנסא הוא רק לכהנים דאיפשר לומר דהיינו במה שהלוי אוכל משלו וכמו דאמרינן בחולין (דף קל"ו) אימר דקנסינהו עזרא דלא יהבינן להו למשקל מינייהו מי אמר וע"כ אומר דאם היא בת לוי מאורסת לישראל לא תאכל במעשר דהישראל פסיל לה ומתניתין סברה דמעשר ראשון אסור לזרים וכמו דאמרינן ביבמות (דף פ"ה) [ועיין בהמפרשים מה שפי' מהרא"פ והק"ע והפ"מ כולם שגו בפי' הירושלמי ופירשו דר' יוחנן ס"ל כמ"ד נותנים מעשר לכהונה והוא בהיפוך דר' יוחנן סבר כמ"ד אין נותנים מעשר לכהונה ומתניתין אתי כמאן דאמר נותנים מעשר לכהונה כמו שביארתי:

וע"כ אומר בירושלמי מסייע לי' דו אמר כולן לשבח דא"ר יוחנן יוחנן כה"ג שלח ובדק בכל ערי ישראל ומצאן שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד אבל מעשר ראשון ומ"ש מהם הי' מפרישין ומהם לא היו מפרישין כו' (פי' דזה המתניתין מסייע לר' יוחנן דאמר אין נותנים מעשר לכהונה והוא מדאמרינן יוחנן כה"ג שלח ובדק כו' א"כ מוכח מזה דכולן לשבח והטעם שביטל הודית מעשר הוא משום דרחמנא אמר דניתיב ללוים ואנן קא יהבינן לכהנים וא"כ מוכח מזה כר"י דאין נותנים מעשר לכהונה (פי' מדאוריי' דמדאורייתא לא איקרו כהנים לויים) אבל לדברי ריב"ל שאומר דמדאורייתא נותנים מעשר לכהונה וא"כ מדאורייתא איקרו כהנים לויים א"כ אמאי אינו יכול להתודות וגם נתתי' ללוי וכיון דמדאורייתא נמי הכהן נוטל ואעפ"כ הוא מתודה וגם נתתי' ללוי וא"כ לבתר קנסא דקנסינהו שלא ליתן רק לכהן אמאי לא יכול להתודות וא"כ מזה המתניתין מוכח כר"י דמדאורייתא אין נותנים מעשר לכהונה כלל ודוק: